

1 · VÅREN 2004

ILANDSBY LIV

TIDSSKRIFT FOR CAMPHILL-LANDSBYENE I NORGE

Landsbyliv

Er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i Camphill – landsbylivet i Norge. Tidsskriftet vil være, "et vindu i verden" for interne og eksterne aktører. Den skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet. Landsbyliv kommer ut fire ganger i året.

Redaksjonsgruppen består av:

Dag Balavoine
Jan Bang
Richard Monsen
Inger Lise Nicolaysen

Landsbystiftelsen består av:

Vidaråsen Landsby, 3158 Andebu
Jøssåsen Landsby, 7550 Hommelvik
Vallersund Gård, 7167 Vallersund
Hogganvik Landsby, 5583 Vikedal
Kristoffertunet, Hans Collins Vei 5,
7053 Ranheim
Corona, Rotvoll Alle 1, 7053 Ranheim.
Solborg, 3520 Jevnaker.

Landsbystiftelsens formål er å understøtte sosiale samarbeids- og livsformer utgått fra Rudolf Steiners tredelte samfunnsbilde, slik disse er forsøkt virkeliggjort i andre Camphillsteder grunnlagt av legen Karl Kønig, og hvor denne sosiale grunnlov forsøkes gjennomført.

Org. Nr. 954 475 492
Bank konto nr. 1254 05 18562

E-post adresse:
landsbyliv@camphill.no
Webseite: www.camphill.no

Åpningsabonnement

150,-

Løssalg

70,.

Distribusjons adresse:

Solborg Landsby
3520 Jevnaker

Leder

Velkommen til den første utgave av Landsbyliv!

I naturen finner vi mange forskjellige kretsløp, fra de helt store til de små. Økologien forteller hvordan disse kretsløp er vevet sammen til et gigantisk teppe, som omfatter hele kloden.

I det sosiale, i det mellommenneskelige, kan vi også finne de økologiske lovmessigheter. Vi har alle våre kretsløp, i våre familier, vennekretser, og vårt nærmiljø. Disse er også vevet sammen til en stor vev av forbindelse mellom mennesker som omfatter alle mennesker på jorden.

Vi lever i dag i en verden, der det er vanskelig for mange mennesker å finne seg et fotfeste og finne forbindelsene til sine nærmeste. Forurensing, klimaforandring, krig og samfunnsproblemer skaper forvirring for mange.

De krefter som er med på å bygge opp gode forbindelser mellom mennesker, er de samme som bygger opp et godt samfunn. Landsbyliv ønsker å være et bidrag til å bygge opp forbindelser, mellom landsbyene, mellom alle som bor i landsbyene, mellom familiene til de som bor i landsbyene og mellom alle som vil følge med på hva som skjer i landsbylivet.

Et av våre "verktøy" til å skape et bedre samfunn, er å bruke "tregreningsanalysen", som ble utviklet av Rudolf Steiner og videreutviklet for landsbyene av Karl Kønig og hans medarbeidere. Dette er et gjennomgangstema i Camphill – landsbylivet. Derfor er det naturlig at tidsskriftet stadig kommer tilbake til dette tema.

Det er en stor glede for oss å overbringe dere lesere nyheter og portretter av folk fra landsbyene våre, fortrinnsvis her i Norge, men også fra andre Camphill steder i verden. Vi kan også tilby et par bokanmeldelser av bøker som vi tror er aktuelle for oss.

Vårt mål er å utgi Landsbyliv fire ganger i året. En utgave til hver høytid. For at vi skal klare dette er vi avhengig av støtte fra våre lesere. Vi ber derfor dere som er engasjert og interessert i landsbybevegelsen å tegne abonnement. Dette vil gi oss et solid økonomisk grunnlag å arbeide ut ifra. Like viktig er det å støtte oss med innlegg, brev fra lesere, artikler fra de som har sterke følelser om et tema som er relevant for oss. Vi tar gjerne imot dikt, fotografier, og tegninger. Fikk du en bok til jul som gjorde et inntrykk? Hvorfor ikke skrive oss noen linjer om den?

Vi kan også tilby "kalender", en oversikt over hva som skjer på de forskjellige steder, og som forhåpentlig vil bidra til bedre koordinering mellom landsbyene. Notiser, meldinger og små annonser er også velkomne.

Dette er vårt tidsskrift, for alle som på en eller annen måte er involvert i landsbybevegelsen, enten vi bor i landsby, er familie eller pårørende, offentlig instans eller rett og slett bare nysgjerrige på landsbylivet. Dette bladet er et forsøk på å skape en kontaktflate mellom oss, et nytt sted der våre tanker og følelser kan møtes, og forhåpentlig, berike vårt liv.

Vi vet at tidsskriftet trenger enda mye for å bli slik vi vil ha det. Derfor inviterer vi dere til å være med på å forme og utvikle det slik at det kan tjene våre intensjoner.

Red.

Innhold:

NYHETER:

- NYTT FRA STEDENE S. 4
- NYTT FRA REPRESENTANTSKAPET. S. 7
- DETTE ER OSS. S. 7
- OPPTAK TIL NYTT KULL.. S. 11
- GLIMT FRA VERDEN S. 12

KRONIKKER:

- SOSIALE OG ØKONOMISKE GRUNNLAG ... S. 14
- GETTO S. 16
- TRE VIKTIGE SAMFUNNS-OMRÅDER .... S. 18

FASTE SPALTER:

- BRODER DYR. S. 20
- SKOLERINGSVEIEN S. 23
- BEGIVENHETER S. 25
- PRAKTIKANTFORUM S. 31
- BOKANMELDELSER S. 32
- ANONSER S. 33
- KALENDER S. 35

Påskene i det 21. århundre?

Margit Engel

Under siste verdenskrig styrtet den kjente, men også omstridte kunstner Josef Beuys med sitt fly ned i fiendens land. Russiske kvinner trakk ham ut av det brennende flyet og pakket ham etterpå inn i fett og ull. Forbrenningene var egentlig dødelige, men han ble reddet. Etter denne "nær død opplevelse" kan vi kalle den, forteller han at den også betydde en slags død og oppstandelse av hans kristne tro. Den gamle tro var basert på tradisjonell viten, på en bestemt trosretning, på bud og lover. Nå hadde han møtt en ny tro i sin dødsopplevelse, som oppsto i hans indre, i hans Jeg, overpersonlig og sterkt levende. Han kalte dødsopplevelsen for sin "korsfestelse i materialismen".

Kanskje vi i dag, som kvinnene som kom til Kristi grav og så at den var tom, også ofte føler at mye av det som var – lover, tradisjoner, ja, til og med trosretninger – trenger en ny oppstandelse, og at vi må lete etter den levende Kristus – hvor er den? – i vårt innerste Jeg, mente Beuys. Vi opplever hvordan mye som før var en selvfølgelighet, dør bort. Også naturlige bindinger løsner, vi blir ensomme, søkende, spørrende. Men det finnes en oppstandelse i alt som omgir oss. I naturen kan vi oppleve den, i et vennskap også, men vi er alene om den, vi må selv arbeide oss frem til den. Vår intellektuelle viten må forvandles til egenopplevelse, dødsprosessen hører hjemme i vår tid i mangt og meget. Men oppstandelsesmuligheten også! Den finnes i vårt eget indre, i vårt Jeg. Der har Kristus i dag sin bolig, og her kan han gjenoppstå.

Ny Helios Butikk i Jevnaker.

Butikken åpnet 6. desember. Den ligger i Jevnaker, Storgata 30. Det er en Helios butikk med bio-dynamiske og økologiske matvarer, gaver og med mer. Det er en kjempefin butikk, syns jeg som jobber der. Ellers jobber Hege, Olaug og Gunnar der. Dere alle fra Solborg og utenifra må komme og handle. Butikken er åpen mandag – fredag 11 til 16, og lørdag 11 til 13.

*Reporter: Nils Erik Bondeson.
Fra Solborgnytt vinter 2004*

Samling på Solborg om vennskap.

En gruppe fra Solborg og flere fra andre landsbyer har vært på Brobyggerskolen for å snakke om vennskap og kjærlighet. Vi har også malt, lyttet til eventyr og lekt til temaet. Vi hadde samtaler i store og små grupper. Jeg har lyst på en samling til som varer en hel uke.

*Fra Solborgnytt vinter 2004
Reporter: Wenche Monsen*

Musikkdager på Hogganvik

Jeg var på musikkfestival. På formiddagen var det foredrag og sang. På ettermiddagene var det maling, sang og språkforming. I pausen gikk jeg på tur. Vi var på konsert i Haugesund.

Reporter: Sølvi Molde

Landsbystiftelsens

"Kurs og Retrett senter"

i regi av Brobyggerskolen

Etter flere år med aktiviteter, seminarer og konferanser har vi etablert Asbjørnsen og Moe Hus som et kurscenter på Solborg. Vi har bygget om huset, satt inn et stort kjøkken, pusset opp spisesal og seminarrom. Vi har også et bibliotek med bøker om antroposofi og økologi.

Vi kan ta imot grupper på opp til 15 mennesker, i enkelt og dobbelt rom, og vil gjerne tilby stedet til grupper i de perioder vi ikke holder seminar og kurs selv. Større ungdomsgrupper kan være flere på hvert rom, med madrasser på gulvet. Dere kan være her, koke selv, eller få full kost fra oss. Vi serverer økologisk eller biodynamisk mat og, så langt vi kan, fra vår egen gård og gartneri.

Solborg kan tilby besøk på gård og verksteder, og i tillegg har vi flott natur. Vi ligger kloss inntil Nordmarka, og Ringerike og Hadeland har mange attraksjoner. Ringerike Museum, Hadeland Glassverk, Blåfargeverket, Hadeland-Folkemuseum, Søsterkirkene, Pilegrimsleden og Veien Kulturpark er alle mindre enn en time med bil herfra. Tyrifjorden og Randsfjorden ligger like ved, og Oslo er akkurat en time vekk. Vi kan hjelpe med forslag til turer og aktiviteter, sommer og vinter.

Informasjon: Jan Bang
Solborg Landsby
3250 Jevnaker

Tel: 32 13 33 89 • Mob: 48 12 96 53

Fax: 32 13 20 20

asmoehus@brobyggerskolen.org

Svetlana Landsby

Over de siste tre hundre år har landsbyfelleskap opplevd et forfall over mye av den vestlige verden. Mange har bare forsvunnet på grunn av vekst, oppblomstring av industri eller veibygging. Andre har forsvunnet etter politiske avviklinger, og de som enda lever føler at menneskene er blitt mindre og mindre sosialt bevisste. Folk foretrekker å holde seg for seg selv. De siste femti år har Camphillbevegelsen begynt å utvikle landsbyfelleskap for å finne den beste måten å leve og arbeide på sammen med mennesker med spesielle behov. I begynnelsen utviklet de dette rent instinktivt, men det ble fort klart at mennesker med omsorgsbehov har et enormt samfunnspotensial. Det var de som bidro med den sosiale alkymi for å bevare landsbylivet. Camphillkulturen har også fornyet feiringen av høytider som forsterker landsbylivet.

Camphillbevegelsen begynte i 1939 i Skottland med en gruppe flyktninger som samlet seg rundt legen Karl Kønig fra Østerrike. I begynnelsen arbeidet de med utviklingshemmede barn på skoler og i hjem. Navnet "Camphill" kommer fra det første godset i nærheten av Aberdeen i Skottland. Med etableringen av Botton Landsby i Yorkshire i 1955 utviklet dette seg til et landsbysamfunn med voksne omsorgstrengende og har siden den gang vokst videre til å inkludere treningssentre både på landet og i byer. I dag er det over 80 slike virksomheter i over 20 land. Hvert sted er uavhengig og innpasser seg i lokale forhold.

I 1993 tok de 6 norske landsbyene initiativet til å hjelpe Svetlana landsby utenfor Leningrad Oblast, 140 kilometer øst for St. Petersburg. Det andre huset der, Nansen Dom, ble importert fra Norge og bygget

av norske snekkere. Siden den tiden har landsbyen fått tre nye familiehus, en gård, en badstue og et gartneri, der urter blir behandlet og grønnsaker lagret over vinteren. Det bor nå mer enn 30 mennesker der og halvparten har spesielle omsorgsbehov. Landsbyen ble etter hvert mer uavhengig av sine norske "røtter", og samarbeid ble utviklet med Camphilllandsbyer i Norge, Sverige, Finland, Estland og Latvia.

I 1997 ble samarbeidet videreført av en gruppe byggfolk fra Norge som brukte alternative byggemetoder. Først bygget de en jordkjeller, og to år senere et grønnsak- og urte verksted med halmvegger. En annen gruppe fra Brobyggerskolen på Solborg begynte byggingen av et halmhus sammen med lokale folk i 2002 og kom tilbake med enda en byggegruppe i 2003. I oktober 2003 kom det en gruppe profesjonelle husbyggere fra Norsk Jord og Halmhus Forening for å ferdiggjøre dette arbeidet og å kontrollere disse nye byggetekniske fremskritt, slik at teknikken kan tas opp av andre i område rundt Svetlana. Dette har gitt nytt liv til den første impulsen som kom fra Norge.

Andrew Hoy

Oversatt av Jan Bang

Fra Vallersund Gård

Da Vallersund Gård fylte 20 år, i 2001, begynte vi å spare til skulpturen "Sjøløve". Den er laget av kunstneren Astrid Dahlsveen. Astrid er etter hvert blitt en god venn av landsbyen. Det er nemlig den tredje skulpturen vi har i landsbyen som hun har laget. Først kom "Den gode hyrde" som står på berget ved butikken og passer på oss. Deretter kom "Pietà" som skal stå ved minnesteinen bak kapellet. Og endelig kunne vi sette "Sjøløven" i fjæra og avduke den. Det ble en stor fest med mange inviterte naboer og venner av Vallersund Gård. Her forteller Astrid Dahlsveen selv om skulpturen:

Om skulpturen "Sjøløve".

Mennesker har vært motiver for mine arbeider i alle år. Menneskers kroppsspråk og uttrykk, og menneskers relasjoner til hverandre, i et fellesskap.

Så oppdaget jeg sjøløvene og tapirene i Zoologisk have i Roma. De har jo også kropps-språk! Og i tillegg interessante, store former. I Roma var det krys-tallklart vann i sjøløvenes basseng, romerne har sansen for det ustanselig strømmende vann. En kunne se hvor dyrene frydet seg ved å svømme og boltre seg, de svømte på rygg eller mave, snudde i korte svinger og forfulgte hverandre. Så ble en av dem sittende på et "skjær", og han klødde seg ettertenksomt under haka. En ide til en skulptur for meg! Jeg ville ikke la luffen berøre haka og derved lukke formen, det ville virke så statisk.

Jeg skaffa meg litt leire og laget en 7 cm. Høy

utgave, jeg bodde i Skandinavisk forenings hus i Roma og danskene sørget for at jeg fikk brent den lille skulpturen.

Jeg var ganske fornøyd med formen på den, og viste den frem for folk, blant andre til Corinna. Hun holdt den i handa og sa at hun kunne ønske at jeg laget en stor sånn sjøløve som kunne stå i fjæra ved Vallersund Gård.

Etter en tid syntes jeg det var en god ide å lage en stor utgave, og derved å arbeide mer med den interessante formen. Jeg bygget den store opp i isopor og gips, og jeg koste meg med å lage den, det var godt å kunne gå inn på formen.

Nå står den der, i fjæra og ser med velvillig nysgjerrighet på hva som foregår på land.

Astrid Dahlsveen er billedhugger på Fosen og har sine verk over hele landet.

Nytt fra Representantskapet

I 1985 stod Landsbyene i fare for å bli nedlagt fordi landsbyene fra byråkratiet ble betraktet som sentralinstitusjoner som ved HVPU-reformens ikrafttreden, skulle legges ned.. Men med iherdig innsats fra medarbeidere og representantskapet ble Landsbystiftelsen "reddet" ved at "stortinget (sosialkomiteen) anser Landsbystiftelsens institusjoner for å være særlige helseinstitusjoner, hvor det er av vesentlig betydning at institusjonen kan drive etter sine antroposofiske intensjoner", (forskrift om Landsbystiftelsens institusjoner 4.april 1987). Landsbystiftelsen ble rettslig regulert med egen forskrift under sykehusloven.

Mye har skjedd i omsorgsarbeidet i det norske samfunn siden den gang både i landsbyene og i det åpne samfunn forøvrig. Departementet oppdaget da ved århundreskiftet at Landsbystiftelsen egentlig var feilplassert som "særlige helseinstitusjoner" underlagt sykehusloven.

En landsby er da vel ikke et sykehus, - og de som har sitt hjem i landsbyene kan da vel ikke betraktes som "langtidsinnlagte på sykehus"!

I statsbudsjettet for 2002 heter det:

"I St. prp. nr 84 (2000 - 2001) ble det skissert et opplegg for juridiske og finansielle endringer for Landsbystiftelsen og beboerne ved Landsbystiftelsens institusjoner. Det ble lagt opp til at beboernes hjemkommuner skal få ansvar på lik linje med kommuner som kjøper tjenester i andre kommuner, samtidig som tilskuddet til driften fortsatt skal utbetales direkte til Landsbystiftelsen fra Sosial- og helsedepartementet. Videre ble det signalisert en tilnærming i tilskuddet til det beløp kommunene mottar for psykisk utviklingshemmede. Sosialkomiteen sluttet seg til en omlegging og understreket målsetning om at Landsbystiftelsens institusjoner fortsatt får 100 % statsstøtte til driften (Jf. Innst. S. nr. 325 (2000-2001)).

I 2003 varslet departementet i et rundskriv til kommunene at forskriften skal oppheves og erstattes med en ordning der kommunen inngår en avtale med Landsbystiftelsen.

I løpet av 2004 vil altså forskriften for landsbyene bli opphevet og landsbyboernes hjemstedskommuner vil fatte et vedtak etter sosialtjenesteloven og evt. kommunehelsetjenesteloven om ansvarsfordeling mellom landsbyboeren/ hjelpevergen, Landsbystiftelsen, og hjemstedskommunene om opp-

hold i landsby. Dette vil også bety at hver landsbyboer vil motta full trygd, og at de selv betaler landsbyens faste beløp for kost og losji, slik det praktiseres i kommunene ellers, fra sin trygd. De vil da også kunne få en romsligere økonomi til å betale for klær, feriereiser, møbler osv.

Den nye ordningen vil nok føre til mer byråkrati for landsbyene og mer arbeid for hjelpevergene, men la oss håpe på at det likevel vil være til velsignelse for alle parter.

Dette vil medføre en stor forandring som det naturlig nok vil bli mye snakk om i landsbyene framover. Det er vanskelig allerede i dag å gjennomskue alle de konsekvensene dette vil få. Og de som har spørsmål de gjerne vil ha svar på, kan henvende seg til landsbyens ledelse.

Dag Balavoine

Dette er oss!

Torill og Odilia

Torill: Hvor jobber du?

Odilia: På kjøkkenet og i veveriet.

T: Hva gjør du i fritiden?

O: Leser og spiller fagott.

T: Hva slags musikk liker du?

O: Vivaldi og alt mulig.

T: Hva slags fremtids planer har du?

O: Jeg skal være på Solborg til neste sommer.

Utdrag fra Solborg-Avisen. Torill Haakonsen som bor på Solborg, snakket med Odilia Seeherr, praktikant fra Tyskland.

Arnkjell Ruud

- 'Når kom du egentlig til Vidaråsen?'
- 'I 1970 – 709.'
- '709 hva er det?'
- 'Et tall.'
- 'Hva slags tall?'
- 'F-709.'
- 'Et bilnummer?'
- 'Nummeret på den gamle bilen til faren til Tom.'
- 'Den gamle til Roald Nilstun da?'
- 'Z-1109.'

Arnkjell husker alt og alle. Derfor har han også i alle år skrevet i Vidaråsen- Nytt om alt som skjer i landsbyen. Noen sier kanskje at han ikke skiller mellom det vesentlige og det uvesentlige, store og små begivenheter kommer ofte i samme setning, men...

Han har den siste tida vært referent på landsbymøtet. Aldri har referatene vært så lange, og sjelden har det vært så mye applaus etter referatet. Ikke alle ting er helt eksakte, men han får noe med som gjør at man passer seg litt ekstra for hva man sier neste gang. Landsbymøtene har vært livlige i det siste.

Arnkjell kommer opprinnelig fra Drammen.

Han kom til Vidaråsen 18. april 1970. Bodde først på Falkberget hus sammen med Ivan og Phyllis og arbeidet på snekkerverkstedet sammen med Ivan. Han begynte nesten umiddelbart å skrive i Vidaråsen-Nytt, altså i 33 år, 1/3 av et århundre. Litt av et jubileum.

- 'Når er du egentlig født?'
- 'I 1945, og du er født i 1952, ikke i 1957 slik det sto i ei liste. Det må du få rettet på.'

Han har gjort utallige reiser til store deler av verden.

Nå sist, i sommer, var han med på den store reisen i østerled. Han skrev en lang artikkel i siste Vidaråsen-Nytt. Mye handlet om hvordan de reiste, hva de spiste og hvem de ventet på. Og Lutlei (bussen) fikk mye omtale.

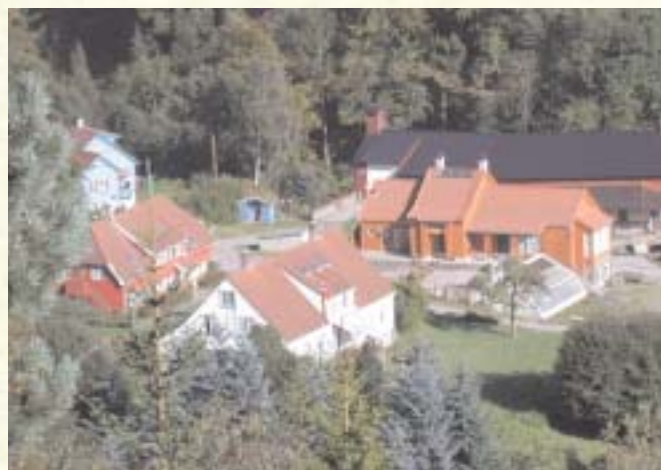
Også i år spiller han Krespus i julespillet. Han hører litt dårlig og kan virke litt forvirret når han hører om dette store under som er skjedd. Men tålmodig står han og venter til det er hans tur, og det er ganske lenge Krespus venter.

Jeg har forsøkt å få han til å si noen kloke ord om Vidaråsen og livet, men jeg har ikke evnet å stille spørsmålet riktig...

- 'Din far, Roald Nilstun, hadde en blå folkevogn med nummeret Z-1109!'

Frode Nilstun fra Vidaråsen Landsby

Tanker i tiden

Hvor er vi og hvor går vi?

Av Inger Lise Nicolaysen

"ANTROPOSOFI" – hva er nå det? Det var en av mine første tanker da jeg stod i tunet på Vidaråsen, mars 1986.

Steiner, antroposofiens far, sier det slik:

"Antroposofi er åndsvitenskap. Man hører ekkoet fra den greske filosofi: "Menneske, kjenn deg selv!"

Steiner beskrev antroposofien som å "være seg bevisst sin menneskelighet". Menneskelighet – antropos, har den indre visdom (Sofia) til å transformere både seg selv og verden rundt seg. Antroposofien er en vei hvor det menneskelige hjerte, hånd og spesielt ens kapasitet til å tenke er essensi-

ell". Ja, nå står jeg her etter 18 års forbindelse med Camphill-Norge (som jo er inspirert av antroposofiens livsanskuelse) og tenker: Kjenner jeg meg selv? Har jeg arbeidet med min utvikling på en slik måte at speilbildet av min sjel gjenspeiler seg i fellesskapet? På hvilken måte gjenspeiles jeg? Hva ser de andre? Som min gode venn Robert i Fartein Valen hus ville si: "Spooky"! Hvilken innvirkning har jeg på fellesskapet rundt meg? Jeg som har arbeidet "under påvirkning av den antroposofiske åndsvitenskap" i 18 år?

Grunnderen av Camphill, Dr. Karl Königs visjon var å utvikle levende Camphill fellesskap sammen med mennesker som har spesielle behov.

Min foreløpige konklusjon på dette er:

Vi som bor i landsbyen er *alle* mennesker med spesielle behov. Vi har *alle* kommet hit ut fra et oppstått behov, for eksempel i form av søken etter et fellesskap som er villig til å forsøke å leve sammen på en medmenneskelig måte. Dr. Königs unike og effektive tilnærming fokuserer på hva *vi kan*, ikke hva vi ikke kan. Man har nok litt lett for å falle i fellen på å fokusere på alt man "ikke kan – eller har problemer med". I fellesskapet lærer vi fra hverandre gjennom å

leve sammen. Enhver har behov og disse behov blir møtt gjennom et "co-operativt" fellesskap – hvert individ gir sine sterke sider og talenter til fellesskapet og fellesskapet er med på å bære de svakere sider ved individet, eller hjelper til å bearbeide disse i medmenneskelighetens ånd.

Jeg har arbeidet med oppfatninger av meg selv og fellesskapet i en årrekke. Hvor står jeg i dag? Jeg ser inn i meg selv og ser at jeg har lang vei å gå. Jeg føler redsel... tenk om jeg utvikler meg til en navlebeskuende egoist som lever på sin egen lille øy i fellesskapet. Faren er der, det vet både du og jeg. Tror jeg at den sosiale grunnlov kun er til for meg, at alle andre skal dekke mine behov (både materielle og sosiale) og at jeg bare gir det jeg har lyst/tid til (ikke det fellesskapet har behov for). Mitt speilbilde blir til en bitter, anklagende maske.

Det er tid for å stoppe opp i dag, "Menneske kjenn deg selv!" Hvor gjenspeiler mitt bilde seg i fellesskapet? Ikke tenk på den andres bilde, han/hun har nok med å kjenne seg selv, konsentrer deg om hvor du er. I morgen er det en ny dag, mitt bilde gjenspeiler seg på nytt og bare jeg kan bestemme hvordan det ser ut. Mitt bilde spiller seg ikke bare ut i vårt fellesskap, men videre ut i samfunnet rundt oss. "Lille" meg kan ha en stor effekt på menneskers liv!

Jeg vil bære flammen/ideen som ble tent, men denne flammen må formes i lys av de individer jeg omgir meg med til daglig. Den blir formet av min frie vilje, mine gjerninger, tanker og av mennesker rundt meg.

Flammen blir formet på nytt i meg selv hver dag. En flamme som vil kunne bli så sterk at den kan gi kraft til mange små blafrende lys som søker etter en kilde de kan forene seg med. Men for å forme flammen i deg selv, må man bli oppmerksom på flammen i mennesket som står foran deg. Dette er en lang og møysommelig vei. Man vil møte motstandskreftene på flere plan. Håpløsheten kryper inn og man føler at alt er til ingen nytte. Det er da man må gripe fatt i seg selv og finne nye veier til å nærme sin indre flamme. Redskapene finner du ved å fordype deg i fellesskapet, i menneskene rundt deg, i kunsten, litteraturen, vitenskapen, musikken, i studier av ulike arbeidsområder/metoder, elementærvesner, osv. Det er opp til hver enkelt å gripe de redskaper man har behov for til enhver tid. Jeg spør meg selv: Hva trenger min sjel nå for at min flamme skal bli styrket?

Du kan ikke unngå å reflektere over deg selv!

Inger Lise Nicolaysen, medarbeider på Hogganvik

Maja Schelski

Hun er medarbeider på Solborg og avslutter nu det siste året av den tre-årige utdannelsen i Helsepedagogikk og Sosialterapi.

Landsbyliv: Hvorfor valgte du å ta denne utdannelsen?

Maja: Spørsmålet er egentlig hvorfor jeg ikke valgte et annet, heltids kurs. Det var fordi jeg hadde lyst på å bo i fellesskap, og jobbe sammen med psykiske utviklingshemmede, og ikke ha dem som arbeids objekt. Jeg ville jobbe sammen med dem. Jeg hadde et behov for en utdanning som ville hjelpe meg å forstå dem bedre. Det passet bra at det ikke var et heltids studium hvor jeg kom tilbake etter noen år for å jobbe med dem og ha dem som mitt arbeid. Jeg hadde også et behov for en opplæring.

L: Hvordan opplevde du det første halvåret?

M: Ja, det var vel mange vanskeligheter. Å skjønne hvorfor betrakte en plante og hva dette hadde å gjøre med sosialterapi? Jeg må si at det var mange ting som man skjønner bare i etterkant. Når jeg ser tilbake på det første halvåret, var det veldig hjelpsomt, jeg ble mer oppmerksom på ting etterpå. Men det var vel mange som spurte seg selv om de hadde kommet til feil rom!

L: Hvis en venn skulle finne på å ta denne utdannelsen, hvilken råd ville du gi ham eller hun?

M: Gjør det! Jeg ville iallfall anbefale det. Og gjøre dem oppmerksom på hva slags muligheter de har. Jeg kan ikke huske hvem det var som forklarte meg at etter disse tre årene kan du dra nesten hvor som helst og ta det fjerde året, og få statlig anerkjennelse som sosialterapeut. Nå ser jeg at det ikke er så lett som jeg trodde det ville være. Jeg har forstått at du kan gjøre det i Danmark på to år, også i Dornach. Men det er bare hvis det er viktig å få en stats utdanning. Dette skulle ikke være det viktige, skulle det? Å ha papirer, mener jeg. Men sånt er vel viktig for noen.

L: Var det noe du ønsket du hadde visst før du begynte?

M: Vanskelig å si. Det første året, vi ble jo fortalt at det hadde nok en mening. Men det er noe du må oppleve selv. Du må jo skrive dine rapporter med en gang, og ikke gjøre ting i det siste øyeblikk, men det vet jo alle studenter! Ikke sant? Det er veldig mye opp til deg, hvis du har vanskeligheter

med å jobbe selvstendig og faktisk ha selv disiplin får du et problem. Kurset er egentlig nokså avslappet sammenlignet med andre utdannelser.

L: Du opplevde at det var mye frihet i kurset?

M: Ja, helt klart!

L: Kan du peke på en stor ting du har fått ut av denne utdannelsen?

M: Når du begynner med kurset er det fordi du finner deg i en situasjon med utviklingshemmede uten noe særlige kunnskaper, enten du tror det eller ikke. Det er et psykologisk arbeid du gjør, et terapeutisk arbeid, du trenger jo en utdanning! I etterkant er blitt klart at du kan ikke holde på med å lære og analysere og forstå folk uten å se på deg selv. For meg har dette blitt hovedpoenget med utdannelsen. Du lærer ikke så mye om hvordan du skal snakke til utviklingshemmede eller noe sånt, du lærer om mennesker og verden og deg selv. Du kan ikke unngå å reflektere over deg selv. Ikke bare med biografi arbeid men hele veien. Det er det største jeg har fått ut av det!

L: Fortell meg om en hyggelig opplevelse i løpet av utdannelsen.

M: Det er så mange! Når du har vært sammen med en gruppe over såpass lang tid, kjenner dere jo hverandre så mye bedre. En ting jeg kom på har kanskje mer å gjøre med selve kurset å gjøre. Da vi måtte skrive våre biografier, valgte jeg Hundertwasser, jeg visste jo veldig lite om ham, nesten ingenting. Når jeg begynte tenkte jeg: Herregud! Hvordan kunne jeg prøve å passe hans liv inn i dette systemet med syv års perioder? Hvorfor valgte jeg ikke en annen som jeg visste ville passe inn i dette systemet? Og så begynte jeg å skrive det rett og slett ned ved siden av hverandre, hva som skulle skje eller teoretisk være hovedtema i perioden, og hva som faktisk skjedde i hans liv. Det bare passet så utmerket. En aha opplevelse! Det var ikke bare et teori om et eller annet, det var faktisk sant. Det var bare slik. Livet mitt er jo ikke så langt, jeg kan ikke speile så mye over mine 21 år, men det var sterk å oppleve at dette virkelig var sant.

L: Det blir jo spennende å se hva som skjer over de neste syv år!

M: Ja livet blir jo bare mer og mer spennende! Ja, det med hyggelige opplevelser, det var jo bare så mange! Koselig kvelder rundt peisen i en av de Camphill stedene, eller når vi gikk på puben, eller når vi så på solformørkelsen i Järna. Kjempe hyggelig og veldig morsomt! Jeg kunne ikke peke ut en spesiell opplevelse, det var så mange. Det ville være litt pinlig hvis jeg skulle fortelle de morsomste historiene! *Jan Bang snakket med Maja.*

PRAKSIS – KUNST - TEORI

OPPTAK AV NYTT KULL 2004–2007

SEMINARET FOR HELSEPEDAGOGIKK OG SOSIALTERAPI I NORGE

Høsten 2004 tas nye studenter opp til den 3-årige praksisintegreerte utdanningen i helsepedagogikk og sosialterapi.

Utdanningen er organisert med 9 ukesamlinger over 3 år. Mellom samlingene blir temaene fulgt opp lokalt med seminar-/studiearbeid, oppgaver og veiledning. Studentene skal også ha en 8-ukers praksisperiode i en annen virksomhet enn der de arbeider til daglig.

Studieåret begynner 1. september og avsluttes 1. juni hvert år.

Seminaret er med i et internasjonalt nettverk bestående av antroposofiske utdanningssteder fra mer enn 20 land. Disse seminarene samarbeider om metoder, innhold og gjensidig anerkjennelse. Foruten den teoretiske og praktiske undervisningen er det et stort innslag av kunstneriske fag og øvelser.

For det nye kullet som starter opp høsten 2004 vil vi forsøke å tilpasse oss kravene som gjelder i den nye loven om fagskoler. Dette er en erfaringsbasert høyere utdanning og det vil derfor bli lagt betydelig mer vekt på å dokumentere de kunnskapene og ferdighetene som tilegnes i det praktiske arbeidet.

Opptakskrav

Fullført videregående utdanning og et års relevant praksis. Annen utdanningsbakgrunn og praksis (real-kompetanse) vil også bli vurdert.

Ansatt i en helsepedagogisk/ sosialterapeutisk virksomhet i minimum 50% stilling.

Søknadsfrist: 1.juni 2004.

Søknaden skal inneholde en kortfattet oversikt over tidligere utdanning og praksis, samt en anbefaling fra arbeidsstedet. Den skal sendes til *Seminaret for Helsepedagogikk og Sosialterapi i Norge, Fosswinckelsgt. 18, 5007 Bergen.*

Nærmere opplysninger og en mer utfyllende brosjyre kan fås ved henvendelse til studieveilederen, ledelsen på ditt arbeidssted eller ved kontakt med *koordinator Petter Holm, tlf. 55315010 / 97699789.* Brosjyren er også lagt ut på nettet: www.antroposofi.no, se under utdanning/helsepedagogikk.

PRAKSIS - KUNST - TEORI

Aberdeen, Skottland

Simeon Eldrehjem har kommet et skritt videre med sin reguleringsplan. Etter tre år med konsultasjoner som har involvert de som bor og arbeider der, mange profesjonelle og fra de lokale myndigheter, har de kommet frem med en plan for utbygging. Dette vil ta flere år, og de har lagt opp et budsjett på over £1 600 000,- (20 mill. norske kr.). Dette inkluderer fem nye plasser i en ny bygning med ekstra plass til medarbeidere og kontor, et nytt sentralkjøkken, terapihus og gjestehus.

Fra Simeon News, winter 2003.

Dornach, Sveits

Rådet for helsepedagogikk og sosialterapi, "Konferenz", har satt opp en gruppe som skal sette sammen en katalog over alt som er blitt forfattet om dette faget på alle språk. Dette vil også gi en oversikt over hvilke oversettingsbehov det er i forhold til dette faget. Ta kontakt:

Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft
Council for Curative Education and Social Therapy
Rütliweg 45
CH-4143 Dornach 1
Tel. +41 (0)61 706 42 42

Irland

Special Olympics World Games ble holdt i Irland i 2003. Dette var første gang siden det ble stiftet i 1968 at det skjedde utenfor USA. The Camphill Celtic Lyre Orchestra spilte på åpningen og flere ganger i løpet av denne feiringen. Mange fra forskjellige Camphill-landsbyer, både i Irland og Nord Irland, tok del i utstillinger og feiringer som var tilknyttet begivenheten.

Fra Camphill Northern Ireland News, winter 2003.

Glencraig, Nord Irland

Vedtekter for en ny yrkesforening for helsepedagogikk og sosialterapi blir utarbeidet. Et møte i september 2003 ga grunnlaget, som videre ble behandlet på et møte i februar. Et større møte i mai vil legge frem et endelig forslag, og det er god grunn til å tro at den nye foreningen vil bli ferdig konstituert i løpet av høsten.

Beitenwil, Sveits

Humanus Haus feiret sitt 30 års jubileum i fjor med flere begivenheter. Det var en stor sammenkomst som samlet mange praktikanter fra hele Sveits. Der måtte de bl.a. finne sin vei gjennom en kjempe labyrint og andre kunstneriske aktiviteter ute i det fri. Det var en hel uke med Mikkelmess "workshops" for landsbyboere fra hele Sveits. Det var også konserter med landsbyorkesteret og andre musikanter. Humanus Haus har 83 landsbyboere og 25 landsbyboere som kommer til verkstedene om dagen. Landsbyen tilbyr også lærlingplasser i sine verksteder.

Fra Camphill Correspondance Februar 2004.

"Den alternative Nobelprisen"

er tildelt to antroposofer.

Nicanor Perlas

Ibrahim Abouleish

De filippinske tre-greningsforkjemperen og globaliseringsmotstandere Nicanor Perlas og egypteren Ibrahim Abouleish er blant vinnerne av årets Right Livelihood Awards.

Right Livelihood-prisene deles ut av en stiftelse som ble grunnlag av den tysk-svenske riksmannen Jakob von Uexkull i 1980. Hensikten med prisene er å hedre og støtte praktiske løsninger på akutte internasjonale problemer. Kandidater til prisene er i første rekke personer og organisasjoner som arbeider aktivt for å sikre freden, verne miljøet og bekjempe fattigdom og sosial ulikhet. Årets priser er på til sammen to millioner svenske kroner. Disse utmerkelsene kalles også de alternative nobelprisene.

Det egyptiske jordbruksforetaket SEKEM, i et ørkenområde i nærheten av Kairo, og dets grunnlegger Ibrahim Abouleish hedres for sin kamp for biody-

namisk matproduksjon. Abouleish roses for å ha vist hvordan et moderne selskap kan kombinere suksess på verdensmarkedet med en human innstilling. Mer enn 2000 mennesker har sin arbeidsplass ved Sekem- initiativet som omfatter i tillegg til jordbruket, et stort kulturelt og medisinsk utviklingsarbeid, barnehage, skole, yrkesutdanninger og farmasøytisk forskning. Dr. Abouleish er også opptatt av dialogen mellom islam og kristendommen på grunnlag av antroposofien.

Juryen som deler ut prisene, roser Filippineren Pellas og landsmannen Walden Bello for at de "spiller avgjørende roller og utfyller hverandre i sitt arbeid". Perlas har i mange år vært en drivende kraft i den internasjonale sivilsamfunnsbevegelsen. Perlas arbeider med tregreningsideen og hans moderne utlegning av boken Shaping of Globalisation har vakt oppmerksomhet langt utover antroposofiske kretser. Dette arbeidet gjelder det teoretiske så vel som det praktiske grunnlag for en verdensordning som tjener alle mennesker, heter det videre.

Den sørkoreanske Borgerkoalisjonen for Økonomisk Rettferd CCEJ og New Zealands tidligere statsminister David Lange får også en Right Livelihood-pris. Prisen ble utdelt i Riksdagen den 4. desember, dagen før utdelingen av Nobelprisene for 2003

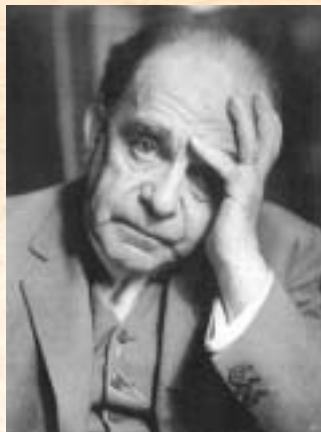
Tatt fra meldinger fra NTB, Forskning.no og antroposofi i Norge.

**Vær oppmerksom på dine tanker, for de blir til ord
Vær oppmerksom på dine ord, for de blir til handlinger
Vær oppmerksom på dine handlinger, for de blir til vaner
Vær oppmerksom på dine vaner, for de blir til din karakter
Vær oppmerksom på din karakter, for den blir din skjebne.**

(ukjent dansk forfatter)

Sosiale og økonomiske grunnlag for moderne fellesskapsdannelse

Av Karl König

Historiske omstendigheter

Fra begynnelsen av var det å skape en sosial omverdenen, hvor disse barn og voksne kan innlemmes, vårt særegne anliggende. Og gjennom 25 år har vi i stadig forvandling forsøkt å forbedre og videreutvikle disse sosiale og økonomiske betingelser; for en skole og et hjem står under andre sosiale forutsetninger enn en lærlingutdanning eller et landsbyfellesskap av produktivt arbeidende mennesker. Dessuten er de barn, ungdommer og voksne som det her dreier seg om, så tilbakestående at de verken besøker en normal skole eller en hjelpeskole eller senere, med noen unntakelser, kan innlemmes i en vanlig arbeidsprosess. Alt dette forutsetter betingelser, som trenger spesielle tiltak. Allikevel må de allmene lovmessigheter som bestemmer det menneskelige samvær skinne gjennom. Da vi i 1940 begynte med dette arbeide i Nord-Skottland var vi såkalte emigranter. Av politiske og andre grunner måtte vi vende ryggen til vårt østerrikske hjemland for å kunne realisere de idealer vi hadde satt oss ett eller annet sted i verden. Vi var tolv unge mennesker som hadde bestemt seg for ikke bare å studere antroposofi, men å virkeliggjøre den i et arbeidsvirksomt liv. Helsepedagogikkens område syntes også derfor egnet for oss, fordi noen av oss hadde erfaring på dette område og impulsen til å hjelpe og helbrede var levende i oss alle. Allerede i begynnelsen ble det tydelig at vi - som en isolert gruppe i et land som var oss fremmed i begynnelsen - måtte finne en egnet livsstil for det, som skulle danne det helsepedagogisk virksomme. Siden vi også var fullstendig uten midler, ga det seg av seg selv, at vi skapte en primitiv form for felleseie. Det vi hadde med oss av husholdningsaker, bøker og andre eiendeler tilhørte oss alle sammen. Det ville ha vært utålelig og uforståelig, hvis den ene hadde eiet mye og den andre lite. Og siden vi ikke hadde penger ble også arbeidet i hus, have og på jordene en felles oppgave, som måtte gjøres og ble sett på som det.

Oppdragelse gjennom arbeid

Da de første barn kom og vi derved fikk økende inntekter, var det igjen liksom en selvfølge at ingen av oss fikk lønn, men at vi levde sammen i et slags enkelt familiesamfunn. Ikke bare det vi eiet, men også pengene ble felles for alle og ble anvendt i samsvar med omstendighetene og nødvendighetene. På samme tid merket vi, at de barn, som var betrodd oss, trivdes i omkretsen av et slikt liv. De hjalp til så mye de kunne i hus og hage, de fikk praktiske livserfaringer som tidligere hadde vært lukket for dem og begynte på denne måten å møte tilværelsens daglige virkelighet. Velsignelsen av en regelmessig virksomhet ble åpenbar for oss gjennom dem som var våre betrodd. Den gang forsto vi også det som Pestalozzi forsøkte å virkeliggjøre i Stans: oppdragelse gjennom stadig og nødvendig arbeid. Men det viste seg også tydelig, at denne form for arbeid av lærere, oppdragere og hjelpere kun kunne realiseres, hvis de verken var bundet til en fast arbeidstid eller ble betalt med lønn eller inntekt. For en slik virksomhet kan verken betales eller lønnes; den får sin verdi ene og alene ut fra seg selv og aldri ut fra den pengesum som mottas. Til å begynne med var det lett å realisere denne livsform. Medarbeiderne var forbundet med hverandre i vennskap og ved at vi dannet et lukket fellesskap med lite kontakt til omverdenen, formet vi en fast menneskekrets som omgav de barn vi hadde omsorg for. Men dermed hadde vi også full tillit til hverandre, helt inn i den finansielle måten de enkelte medlemmer i denne krets fant seg til rette på.

Spesialisering av arbeidet

Men snart utvidet arbeidet seg. Andre og til å begynne med fremmede mennesker ble medvirkende og måtte lære å si ja til denne form for sosialt samliv og føye seg inn i det. Det var lettere enn vi først hadde tenkt oss. I omkretsen av barn som trengte vår omsorg syntes det å være mulig; de bevirket gjensidig tillit og de kom oss, som sørget for dem, i møte. Snart kom det flere hus til og en større krets av medarbeidere, og jo flere barn og ungdommer som kom til, desto sterkere måtte vi gå over til en spesialisering av arbeidet. Helsepedagogiske øvelser, helseeurytmi, skoleundervisning, kunstnerisk undervisning skilte seg etter hvert ut fra hverandre. Det oppsto verksteder, gartnerivirksomhet, en gård og mye mer. Og det som tidligere var noe allment, hvor hver var villig til å gjøre alt slags arbeide, det delte seg nu opp i enkeltområder. De fleste medarbeidere spesialiserte seg og var kun i nøds- og overgangstider villige til å vende tilbake fra det spesielle til det allmene.

Den finansielle innretning

Hvordan skulle nå de finansielle tiltak innrettes for å møte denne utvikling? Vi viste av tidligere erfaringer

at penger måtte håndteres bevisst for å bevare deres verdi og kjøpekraft. Dette er imidlertid kun mulig når inntekter og utgifter kan overskues så klart, at man omgås dem ansvarsfullt. Vi viste videre at penger ikke bare kan kastes i en gryte; når slikt skjer tapes den nødvendige oversikt. Det var våre ledetanker, og vi begynte å handle ut fra dem. Hvert hus - om stort eller lite - ble økonomisk en i seg selv lukket enhet. Det fantes intet sentralt inntekts- og utgiftssted, men hvert verksted, hvert barnehus, skolen, gården, gartneriet ble til en økonomisk selvstendig bedrift. De som arbeidet der var i fellesskap ansvarlige for inntekter og utgifter. Nu først begynte vi å forstå, at vi gjennom denne ordning kunne overvinne den vanlige nød og nødvendighet, som oppstår gjennom lønn og betaling. For slik kan arbeidere og ansatte bli til frie mennesker og menneskegrupper, som forvalter seg selv økonomisk ansvarlige. Enhver som ønsker det, kan være en bedriftsleder og danne et sosialt fellesskap med sine medarbeidere.

Den sosiale grunnlov

Derved kunne den „sosiale grunnlov“ realiseres på en første, om enn ufullkommen måte. Denne lov, som allerede for 60 år siden, i 1906, ble formulert av Rudolf Steiner, lyder: Velferden i et fellesskap av samarbeidende mennesker er desto større jo mindre den enkelte krever resultatet av sine ytelser for seg selv, dvs jo mer han gir av disse ytelser til sine medarbeidere, og jo mer hans egne behov ikke dekkes av hans ytelser men tilfredsstilles av de andres ytelser. Derved blir det vanlige lønnsystem overvunnet. For det arbeide som ytes blir ikke „lønnet“ med penger, noe som leder til et ufritt forhold mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Så lenge det ennå fantes tjenere og ufrie kunne arbeidet lønnes. Siden denne tredje samfunnssammenheng trådte inn i frihetens sfære, skulle egentlig det arbeidende menneske ikke lenger betales. Den frie fullbyrder sitt arbeide ikke på grunn av sin egen fordel, men på grunn av det, han vil yte og det som oppstår gjennom hans virksomhet. Det fullendte verk er den sanne lønn. Et fellesskap av mennesker som virkelig vil være fri, kan derfor kun arbeide slik, at det forholder seg i samsvar med „den sosiale grunnlov“. Da tjener den egne ytelse de andres velle og deres arbeide muliggjør det egne liv med dets nødvendigheter. Man må i dag lære at denne lov gir den eneste rettesnor etter hvilken store og små fellesskap av samarbeidende mennesker kan bli bygget opp. Dersom dette ikke skjer, vil det ha konsekvenser, som av Rudolf Steiner beskrives slik: „Alle innretninger innenfor et fellesskap av mennesker som motsier denne lov, må på lengre sikt på ett eller annet vis skape nød og elendighet“ Og Rudolf Steiner advarer meget inntrengende mot å la denne lov gjelde som en „allmenn moralsk lov“ og mot å mene „at enhver

arbeider i sine medmenneskers tjeneste“. Han formulerer det klart og tydelig, idet han kategorisk avviser en slik utvanning, og sier „I virkeligheten lever loven kun slik som den skal leve, hvis det lykkes et fellesskap av mennesker å skape slike innretninger, at ingen noensinne mottar fruktene av sitt arbeide for seg selv men at disse, om mulig uten rest, kommer fellesskapet til gode. ... Det avgjørende er, at det å arbeide for sine medmennesker og det å få en viss inntekt er to fullstendig adskilte ting.“ (fra en tale af Rudolf Steiner, 20. mars 1921, gitt ved et antroposofisk høyskolekurs i Stuttgart „Om ungdomsbevegelsen“ i GA217 A.)

Lønn og arbeide må skilles

Ethvert menneske som er fysisk eller mentalt tilbakesatt, kan umiddelbart forstå de forutsetninger, som Rudolf Steiner her gir. Fordi det arbeide, han lærer å yte, er for ham en slags nåde; den forløser ham fra en mørk slumringstilstand, hvor han ikke gjorde noen ting eller fra en neonbelyst, kursorisk beskjeftigelse og hobby. Derfor var det i Camphillbevegelsens forskjellige steder forholdsvis enkelt å realisere en av de mange muligheter, som er i samsvar med denne grunnlov. Vårt forsøk går nu dithen, at vi også i våre landsbyfellesskap, hvor verksteder, gartneri og jordbruk arbeider produktivt, innfører denne grunnlov på en virksom måte. Og selv om vi selger våre produkter på det åpne marked og derfor trer i konkurranse med andre fabrikker, kan man - i landsbyenes ramme - følge denne lov. Intet arbeide som ytes blir lønnet, men likevel har enhver, om han nu arbeider mer eller mindre og produserer mer eller mindre, sin mulighet til å leve. Han skaper noe for de andre, de andre for ham. Den gjensidige tillit til hverandre gir grunnlaget for dette betydelige sosiale eksperiment. Vi er oss bevisste, at vi ennå står ved en begynnelse med disse anstrengelser. De krever, at vi ikke tenker ut et stivt system, som man forsøker å gjøre virksomt. Hvert land, hvert sosialt fellesskap, hver arbeidsform krever en levende tilpasning til de gitte omstendigheter og betingelser. Men aldri får vi lov å overskride dette grunnprinsipp: at arbeid og lønn ikke har noe som helst med hverandre å gjøre. Først når vi har oppnådd dette fullstendige skille, begynner vi å møte den sosiale grunnlov på en sann måte. Er dette skillet først oppnådd, så kan man skrittvis gå til å innføre den sosiale tregrening. Uten disse grunnlag ville en slik bestrebelse aldri lykkes, for det å koble sammen arbeid og lønn står helt imot inndelingen i de tre sfærer av det sosiale liv: det frie åndsliv, rettsliv og næringsliv.

Denne artikkelen stod også i Pengevirke 4/2000, med tema "Den sosiale tregrening og Camphill" som kan leses på Culturas nettsider www.cultura.no.

GETTO

Av Nils Christie

Hva er Camphill?

Det er et sosialt system hvor de bestemte seg for å ikke ta hensyn til penger som en spore til arbeid, og som en indikator på en persons prestisje og verdi. De putter alle pengene i en hatt og bruker dem i henhold til behov.

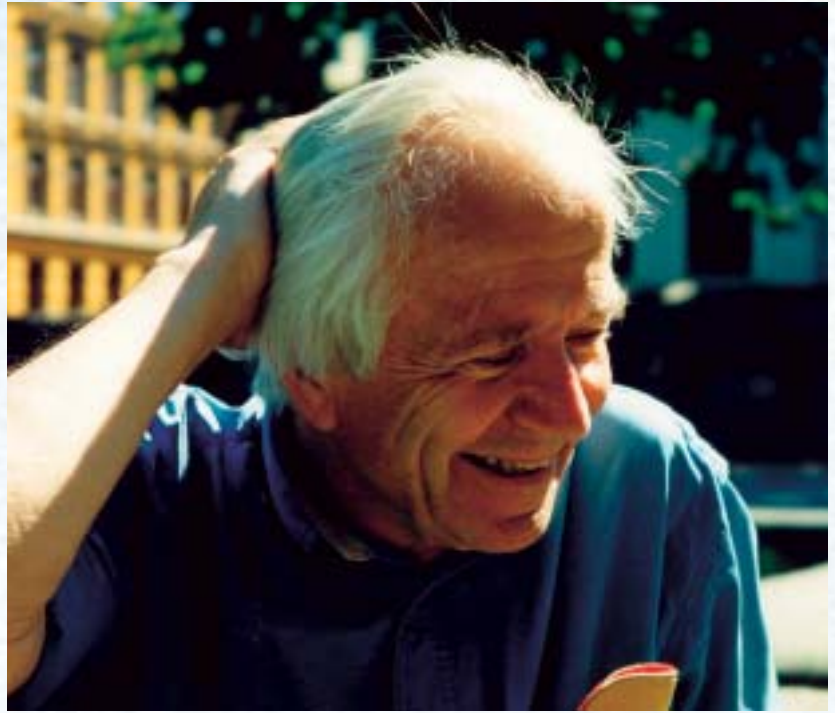
Det er et sosialt system hvor de bestemte seg for at noen redskaper var til fare for det sosiale livet og derfor satte forbud mot å bruke det innenfor dette system.

Det er et sosialt system hvor de bestemte at noen klassifiserte kategorier (betegnelser) – for eksempel sinnssykdom og retardasjon - var forstyrrende for det sosiale livet og var derfor unngått. Andre farlige betegnelser, og derfor også forbudt, var slike som direktør eller sjef. Istedenfor er alle som lever der, landsbyboere eller medarbeidere. Dette betyr jo ikke at de alle er like i det daglige. Noen har mer makt. Men denne makten er til en større grad relatert til hvem de er – og oppfører seg – som personligheter, ikke til den formelle statusen i systemet.

Disse landsbyens beboere bor sammen i felles hus, de går på arbeid i landsbyen og deler kulturelle aktiviteter innenfor landsbyen.

Dette er systemer som man kunne ha kalt for "totale institusjoner", et stempel som beskriver et meget foraktet fenomen i litteraturen på slike emner. Men jeg vil gå enda et skritt videre i det som vanligvis er sett på som negativ karakterisering: Jeg er villig til å kalle disse sosiale systemer for "gettoer". Og dette sier jeg med hederlige intensjoner.

Gettoer viste seg å være fatale i nazi- og fascistiske tider. Men det må ikke lede oss til å glemme de verdier i noen deler av getto-livet: En forsamling av mennesker ment å være like i samsvar med rase, eller faktisk være like gjennom felles historie eller delt kulturell bakgrunn. De kan være presset inn i usedvanlig samarbeid av utenforstående trusler eller på grunn av noens usedvanlige brennende ideer eller åpenbaringer. Det kunne være et grusomt sted å leve i – om du bryter noen av livets grunnleggende regler. Men det er også på samme tid et sted av liv med en mengde erfaren trygghet og vibrerende intensitet i samhandling som er dypt savnet i det daglige for de fleste av oss. Disse som en gang er rørt av livet i en god getto vil aldri, noensinne, fullt ut kunne tilpasse

Nils Christie har vært formann for landsbystiftelsens representantskap i mange år og er professor emeritus i kriminologi.

seg til et liv utenfor gettoen.

Det er et sosialt system basert på stabilitet, ikke på forandringer.

Hvorfor er uendring vanskeligere å beskrive enn endring? Fordi det er mot ånden i tiden og vil derfor så lett blir forklart som en defekt.

En dominerende ide i vår kultur er å gå ut og forme alle samfunn i vårt bilde. Slik er det også med moderniseringen.

Det var i 1949 at Harry Truman lanserte kampanjen for å kjempe mot underutvikling, som skulle forandre verden til en familie av høyt utviklet nasjoner. De fattige i den tredje verden skulle bli reddet fra sin underutvikling og fattigdom. Det var en sterk ideologi, som antok at det gode liv var det som ble levd i henhold til standarden som ble dominert av økonomisk fornuftighet.

Men det var på samme tid en ide, som mente at alle nasjoner burde utvikle seg til vår modell, med vår enkle målstruktur. Konseptet underutvikling har blitt kuttet ut, i dag er den korrekte betegnelse land i den tredje verden, men virkeligheten er den samme. Land i den tredje verden skal hjelpes opp til vårt nivå; deres tredje klasses vogner skal bli ombygget, for å være like våre vogner på første klasse. For å få gjort dette, må disse land forandre en vesentlig egenskap; fra å være multi-institusjonelle, må de bli mono-institusjonelle. Da vil de, som nasjoner, klare å arbeide seg selv ut av sin situasjon med internasjonal avhengighet. Men på samme tid, og dette er ikke

nevnt i oppskriften for sosial endring, vil de forflytte seg inn i en situasjon hvor det er et betydelig antall av borgere som blir brakt inn i en situasjon av individuell avhengighet. Eller, i et annet bilde: Underutviklede land er avhengige av de høyt utviklede land for å opprettholde en økning i det nasjonale produkt, men på samme tid, er de i all sin underutvikling veldig ofte organisert på en måte hvor det er rom for alle mennesker, hvor det er behov for alle hender. Hjulpet ut av underutvikling, er dette alt snudd opp-ned. Den nasjonale avhengighet av andre stater er byttet ut med den individuelle avhengighet til seg selv. Disse samfunn forflytter seg inn i kategorien av nasjoner av produsenter og forbrukere, men da, i henhold til logikken i tidens automatisering og rasjonalisering, vil et stort antall av deres innvånere snart komme i den situasjonen hvor de mister full deltakelse i de aktiviteter som blir sett på som de eneste viktige: aktiviteter i produksjon og forbruk.

Sett på denne måten, er ideen om utvikling en imperialistisk ide. Imperialistisk høyt utviklede nasjoners arroganse, vi hjelper deg til å bli som oss. Og imperialistisk med det faktum at hjelpen består av oppmuntring og/eller tvang for å presse disse nasjoner fra en multi-institusjonell organisering inn i en type mono-institusjonell ved å la ideer og verdier av en institusjon kolonisere de andre.

Vidaråsen og de andre landsbyene representerer en type liv hvor de ikke har bukket under for utviklingens press. De har nektet å modernisere. De har analysert verdien av de eldre samfunn, gjort seg selv bevisst om dem og omorganisert livet i overensstemmelse med disse verdier.

Så, dette er problemet med å beskrive de senere utviklinger.

Ikke så mye har hendt siden jeg skrev min bok "Bortenfor anstalt og ensomhet – landsbyer for usedvanlige mennesker" i 1989. Og hvorfor skulle det? Landsbylivet er en sakte rytme; fødsel, alderdom, død, - og nykommernes ankomst for et år eller for livet. Noen nye bygninger, noe restaurering av de gamle, men for det meste har livet gått videre, livet som vanlig. Det har fortsatt som landsbyliv på den gamle måten.

Men da kommer det neste og utfordrende spørsmål: Hvordan er dette mulig? Hvordan forklare uendring i en verden fylt med tro på utvikling?

Jeg har ingen sikre svar, men noen forslag. Først kommer vekten på landsbyboerne som referansepunkt for alle større aktiviteter i landsbyene. Noen av de som bor der har problemer med å gå , - det setter grenser for størrelsen av areal dekket av landsbyer. Den samme effekt har vært et resultat av uvilligheten til å akseptere byråkratiske hierarkier. Slike former er

det vanskelig å unngå om størrelsen økes.

Elimineringen av penger som en spore til arbeid er også en faktor.

Der er intet å tjene. Utvikling vil lett kunne sees som en trussel mot livskvaliteter, flere mennesker å forholde seg til, mindre tid for nærkontakt.

Men allikevel, mange av dem som bor i en landsby er vokst opp i et "normalt samfunn". De har blitt sosialisert med utvikling som mål, de har blitt trent til å finne seg en jobb, en familie, utvikle seg sosialt så vel som økonomisk, kanskje skape en bedrift for seg selv – alle de vanlige tegn på suksess. Hvorfor blir disse? Hvorfor forandrer de ikke landsbyene til moderne pleiehjem av en eller annen sort?

Jeg tror at hovedgrunnen er at landsbyene er fylt av alternative utfordringer. Om du lever tett opp til et menneske uten det vanlige språket, så er det en enorm seier om du en dag klarer å forstå dette menneskets kroppsspråk og senere kontinuerlig gjør framskritt i denne forståelsen. Om en person som aldri har gått alene mellom 2 hus plutselig en dag utfører en slik heltemodig handling, så er det en handling som fyller det meste av dagen med glede. I tillegg til dette kommer alle de andre sosiale belønninger forbundet med Getto-liv. Det finnes mange stabilisatorer i landsbylivet.

Men allikevel, det kunne ha gått galt. Landsbyene kunne ha blitt utslettet av sin økonomiske situasjon. Ikke på grunn av mangel på penger, men på grunn av sitt overskudd!

Jeg har allerede nevnt deres grunnleggende ordning med alle penger i en hatt. Det er det prinsippet som gir landsbyene muligheten til å bli relativt velstående sosiale systemer. Landsbyene mottar mindre penger fra den norske stat enn andre systemer med så mange mennesker med usedvanlige vanskeligheter ville ha mottatt. Men folk som lever her har ingen privatøkonomi. Landsbyen er deres hjem. De behøver ikke å kjøpe hus, biler, forsikring. Derfor blir en del av pengene igjen i hatten. Og fra denne hatten er midlene benyttet; til å renovere hus, til nye hester, til innkjøp av mer landområder, til å bygge et nytt forsamlingshus for fester, eller til å bygge nye hus for nye landsbyboere. Og her ligger trusselen. Pengene kunne ha blitt brukt for over ekspansjon, for ekstra belønning til særlige fortjenende landsbyboere, eller for en generell livsstandard så høyt over normen i Norge at det ville bli fulgt av trøbbel. Den endelige stabiliteten i landsbyene ville ha blitt truet, ikke av for lite penger, men av for mye.

Dette problemet har blitt løst gjennom sjenerøsitet. Den mest bemerkelsesverdige ting som har hendt siden jeg skrev denne boken, har vært en enorm utbredelse av landsbybevegelsen i Østeuropa. Fire

nye landsbyer har blitt etablert, en i Russland, en i Estland, en i Polen og i det siste - en i Latvia. Alle har mottatt betydningsfull støtte fra de norske landsbyer i form av penger, bygninger, utstyr og personale. Observasjonen av denne utviklingen, så var jeg i de første år heller nølende og fryktet at de norske landsbyer gikk utover seg selv. Det var et behov for penger og arbeidskraft innenfor landsbyene, det var farlig å sende alt østover.

Jeg tok feil. Jeg skulle ha husket Potlatch-institusjonen. Eller jeg skulle ha husket på andre eksempler beskrevet av sosialantropologer, eksempler hvor overskuddet ble ødelagt, sent bort eller redistribuert slik at stammens eller fellesskapets grunnleggende

struktur ikke ble forandret eller ødelagt. Hjelp til å danne landsbyer i Østeuropa har gjort landsbyer i Norge i stand til å bevare sin identitet. Entreprenørtrangen fikk et ikke-destruktivt utløp. Overskuddet har blitt brukt til gode formål. Det har vært utvikling, men utvikling i form av flere landsbyer, flere eksempler på alternative måter å leve på.. Og dette i nasjoner hvor det er et stort behov for disse alternativer i konkurranse med de vanlige vestlige ideer som nå gjennomtrenger Østeuropa med budskapet om velsignelsen med økonomisk konkurranse og utvikling.

Tre viktige samfunnsområder og deres særpreg

Av Per Øverland

Tre viktige områder både i storsamfunnet og i alle mindre fellesskap er kulturen, produksjonen og rettslivet. Vi kan fordele alle viktige oppgaver på disse tre områdene. Til sammen utgjør de selve samfunnet. De tre områdene kan mer nøyaktig bestemmes som 1. det kulturelle og religiøse liv, 2. det produksjonsmessige og økonomiske liv og 3. det juridiske og styringsmessige (politiske) liv. Det er denne oppdelingen av samfunnet som vi ofte kaller tregreningen. Påstanden bak denne betegnelse er at alle samfunn naturlig grenner seg ut på denne måten. Slik som grenene på et tre er forbundet med stammen, henger de tre delene av samfunnet nøye sammen og påvirker hverandre. Tregreningen er altså en analysemodell som viser oss hvordan alle sakene i samfunnet henger sammen og påvirker hverandre.

Det er *Rudolf Steiner* (1861-1925) som utformet grunntankene i et tregrenet samfunnsyn. Et alternativt syn finner vi hos Steiners eldre samtidige *Karl Marx* (1818-1883). Han grunnla marxismen og der dominerer de økonomiske forholdene. De to andre områdene blir klart underordnet det økonomiske. Alt kommer an på råderetten over kapital og eierretten til de store verdiene i samfunnet. Det var forholdene etter første verdenskrig som fikk Steiner til utforme sitt syn blant annet som et alternativt til marxismen. Hans tanker fikk stor oppmerksomhet i datidens europeiske politikk.

Hemmeligheten ved Steiners syn er hvorledes han kombinerer tanken om tregreningen med hvert av de

Per Øverland er prest i den norske kirke og foreleser ved institutt for arkeologi og religionsvitenskap ved den almenntvitenskaplige høyskole, universitetet i Trondheim, NTNU. Han er representantskapsmedlem og leder for styret på Vallersund Gård.

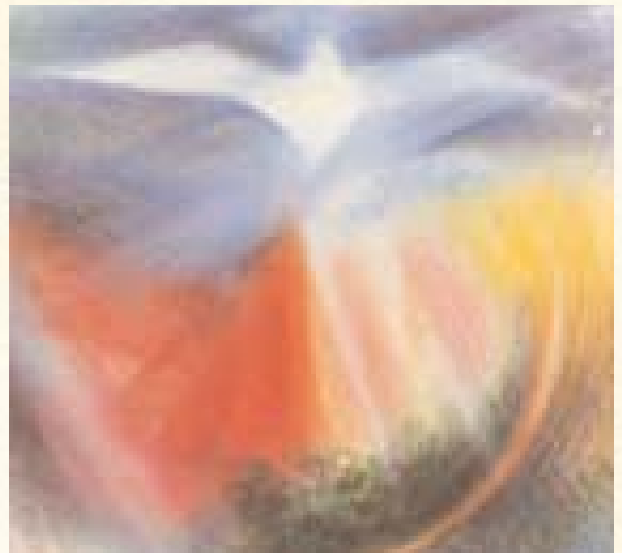
tre slagordene fra den franske revolusjon, frihet, likhet og brorskap. Steiner forbinder hvert av slagordene med hvert sitt av de tre områdene. Han viser at *frihet* må være grunnloven på det kulturelle og religiøse området. Uten frihet på dette området kan det ikke menneskene få utfolde seg etter sine evner og interesser. Området blir i så fall preget av tvang og da blir menneskene undertrykket. Likhet er grunnloven på det juridiske og politiske området. Uten likhet vil loven bli brukt ulikt overfor de forskjellige gruppene av mennesker. *Likhet* for loven hindrer at mennesker og grupper av mennesker blir urettferdig behandlet. På det tredje området, det produksjonsmessige og økonomiske, er det brorskap som er grunnloven. Vi arbeider for hverandres behov. Innsats og belønning skal fordeles på en slik måte at det viser at alle mennesker er søstre og brødre. Vi er nok forskjellige slik som i enhver søskenflokk, men vi tilhører et sammenhengende fellesskap der vi skal arbeide etter evne og få et rimelig livsunderhold ut av vår innsats. Dessuten har alle rett til å få den assistanse de trenger fordi hele menneskeheten er ett fellesskap.

Disse tankene finner vi igjen i landsbyene. Hver landsby er et samfunn i miniatyr og forsøker å *legge like stor vekt på alle de tre områdene* (eller funksjonssystemene), nemlig kulturlivet, arbeidslivet og ledelsesoppgavene. På alle tre områdene yter alle som

bor i landsbyen etter evne og nyter etter behov. Dette er ikke bare et ideal. Det er hverdagslig virkelighet. Vi møter et lys levende urkommunistisk samfunn! Denne livsformen kan en i dag bli kjent med på om lag 100 steder rundt i verden der Camphill landsbyer og skoler finnes. De fleste ligger i Europa og Nord-Amerika, men det er også landsbyer i drift i Afrika, Israel og noen små spiser i Asia. De norske landsbyene har gitt praktisk og økonomisk støtte til etableringen av landsbyer i Russland, Estland, Latvia og Tsjekkia. Landsbybevegelsen er en av flere bevegelser som er inspirert av Rudolf Steiners tenkning og dens konkretisering i tregreningen. Andre bevegelser er skolebevegelsen (Steinerskolene), biodynamisk jordbruk og bankbevegelsen (Cultura bank).

La oss se litt nærmere på de tre områdene. Ordet 'kultur' er som ordet 'politikk'. Alt kan defineres inn i ordene fordi de på sett og vis er altomfattende. Begge ordene har sine sentrer, men begge har også en omfattende ramme fordi hele menneskelivet berøres av dem. Også i landsbyen ser vi en vid kulturell ramme om virksomheten. Ånd er kultur. Det vil si at rammen om kulturlivet er hele den kulturelle og religiøse verden som både den enkelte og fellesskapet står i forbindelse med. Arbeid er kultur. Det vil si at alt arbeid, smått og stort, er byggende og utviklende, ikke bare et daglig strev. Mat er kultur. Det vil si at både produksjon, tilberedning og bruk av mat står i livets og opplevelsens tjeneste. I denne store rammen står landsbylivets kulturutfoldelse. Dette må ikke glemmes når vi omtaler de sentrale kulturytringene. Hvert område har sine tyngdepunkter som vi kan bestemme ut fra hvor de tre prinsippene frihet, likhet og brorskap har sin avgjørende gyldighet.

Økonomien i hver landsby er en del av hele Landsbystiftelsens økonomi. Den viktigste inntektskilden er det årlige tilskudd til driften over statsbudsjettet så lenge vi er heldige å få tildelt offentlige midler. Midlene fordeles av Landsbystiftelsen til de enkelte stedene rundt i landet. Det som først og fremst *balanserer* regnskapet er at medarbeiderne ikke mottar lønn, men i stedet får kost og losji og dekning av andre nødvendige utgifter. Det som i regnskapet er stipulert som lønn, anvendes på viktige steder i virksomheten, ikke minst til bygging av nye hus. Når medarbeidernes arbeid og lønn er skilt, så er det et uttrykk for at arbeid og lønn tilhører hvert sitt område. Arbeid er del av produksjonen, men lønn ligger under det styringsmessige. Hver skal få det hun eller han trenger til livsopphold. Alt vi gjør tilhører alle tre områdene. Det samme gjelder hele ordningen med gårdsbruk, butikk, verksteder og selve dagliglivet med omsorgen for dem som trenger hjelp. Fordi et steds (eller et firmas) økonomi gir et bilde av stedet og virksomheten, er det viktig å kjenne til pengestrøm og

regnskaper i hver enkelt landsby. Da får vi med andre ord et bilde av den økonomiske grenen landsbyen som samfunn.

Som vi så ovenfor er den *neste* av de tre grener av samfunnssynet bak landsbyen, det *politisk, rettslige* og *styringsmessige* . Rudolf Steiner bragte de høyt flyvende tankene om politikk og rettsliv ned på det dagligdagse og individuelle plan. Vi er så vant til at jussen og politikken foregår høyt over hodet på hver enkelt av oss, selv om vi alle føler at beslutningene gjelder oss eller rammer oss. Det livet som utfolder seg i landsbyen ligger under norsk rett og under de mange særlover som gjelder hver enkelt person som individ, og dessuten er ulike handikappede omfattet av ulike lover, forskrifter og offentlig tilsyn. Likevel er alt dette juridiske bare en del av selve styringsordningen.

Som vi så, er Rudolf Steiners samfunnssyn tredelt. Til forskjell fra marxismen som lar de økonomiske forhold dominere fullstendig, lar Steiner det økonomiske liv eller næringslivet innta en plass ved siden av kultur og rettsliv. Det legges like stor vekt på hvert av disse områdene. I forståelsen av dem må ikke glemmes hvilket av de tre prinsippene som har hovedvekt på hvert område. Det er all grunn til å lytte til Steiner i dag med de problemer vi har. Han ønsket primært å sette frem tanker som kunne befrukte debatten og gi positive ringvirkninger i Europa. Han tok utgangspunkt i individets frihet og ville sikre den i den politiske og økonomiske utviklingen.

Dette siste viser hva Steiner ønsket - ikke å forme en politisk teori som skulle bygge et helt nytt samfunn - men å befrukte den samfunnsmessige tenkningen og å påvirke utviklingen. Derfor konsentrerte han seg om tre konkrete prosjekter: Waldorfpedagogikken (Steinerskolebevegelsen), bio-dynamisk landbruk og helsepedagogikk.

Broder dyr

Av Karl Kønig

"Broder dyr" er en av de festeligste og mest originale verkene av Karl Kønig. De første kapitlene ble skrevet som en føljetong i det første Camphiltidsskriftet "Cresset". Vi vil komme med et kapittel fra boka hvert nummer av Landsbyliv framover og begynner med selen:

Selens opprinnelse.

Hele dyreriket er gjennomtrengt av en vandredrift. Det finnes knapt en dyreart der det å trekke eller å veksle oppholdssted, ikke er en del av dens eksistens. Dyrenes reiser og ferder går over kortere og lengre avstander. Enkelte arter har til og med evnen til å krysse verdenshav, andre igjen trekker over hele kontinenter.

Denne utferdstrangen trer fram i de mangfoldigste former. Den kan, som hos trekkfuglene, strekke seg over flerfoldige tusener av kilometer. Noen sommerfugler kan fly over høye fjellmassiver. Elementene jord, vann og luft blir gjennomvandret. Reinsdyrene vandrer regelmessig over Nordens enorme områder. Ålen som har sin "vugge" i Sargassohavet, forflytter seg østover og opp det euroasiatiske kontinent. Laksen vandrer den omvendte veien fra sin kulp i bekken, der den ble født, ut til det store havet og tilbake igjen. Myriader av altødeleggende vandregresshopper og horder av vandremaur svirrer og kryper i uhorvelige

mengder over store landområder.

Sildas trekk, støren som plutselig dukker opp, selenes og sjøløvenes tilsynekomst og pingvinen som dukker opp til bestemte tider av året og forsvinner etter kortere eller lengre tid igjen, viser dyrenes "coming and going". Dette er et særtrekk ved alle dyrearter.

Kan man finne en grunnleggende årsak til dyrenes trekk og vandretendens? Det handler her om en uhyre kompleks hendelse som øyensynlig er underlagt de forskjelligste betingelser. Hver eneste dyreart har sin spesielle form for vandring, og den er likeså karakteristisk for den enkelte dyreart som dyrets

kroppform eller tannsetting. Noen vandringer er underlagt årstidenes rytmer, andre følger månens tiltagende og avtagende faser. Ofte er parringstid og fødeperioder nært forbundet med vekslingen av sted. Det finnes også nomadiske dyr som flytter i henhold til forekomst av mat, og andre som plutselig og ganske uperiodisk blir grepet av en slags vandregalskap, slik som tilfelle er med det skandinaviske lemenet, som kan styrte seg selv i den visse død om noe kommer i dens vei. Forsøker man å utarbeide et allment vesenstrekk ved dyrenes vandringer, gis det

viktige synspunkter. Vi må bare fatte vandringens idé så vidt og omfattende som mulig. Jo mer omfattende vi lærer å betrakte dette fenomenet, desto tydeligere trer det vesentlige og karakteristiske fram i dagens lys.

Et bifolk, som gjennom uker har gjort sitt daglige arbeid: samlet honning, pleiet larver, undervist de unge biene i sine oppgaver, - blir plutselig, og noen ganger bare i løpet av få timer, - besatt av en omsegripende uro. Alle regelmessigheter blir avbrutt. Honningsamlingen var allerede avsluttet, og dronning-scellen, der den framtidige dronningen nesten er klar til å krype ut, blir strengt bevoktet. Da, - etter en kort regnværperiode, når solen igjen bryter gjennom, begynner biene å sverme. Den gamle dronningen og en stor mengde unge droner forlater bikuben og går i en tett sverm på leting etter et nytt tilholdssted.

De norske lemenene er en museart i hamsterfamilien. De kan leve enkeltvis i årtier, knapt synlig, sky og tilbaketrukket, på høyfjell og i myrlendt terreng. Men så en sommer, etter at yngleaffæren som har vært oftere og rikholdigere enn vanlig, er overstått, og et utall av unge lemener bebor hele vidda, kommer med ett og samtidig over store landområder, vandredriften over dem. De samler seg sammen i tusener på tusener, blir aggressive, hissige og stridslystne og farer gjennom skog og buskas, over elver, styrter seg ut i avgrunner, presser seg sammen til grupper på tusener av sammenpressede kroppar, lenger og lenger mot vest inntil de har nådd havets bredd, stadig vandrende videre, for tilslutt å gå under i havet.

Pingviner, som har bebodd øyene og landtungene i Antarktis igjennom måneder, - dukker plutselig opp av dypet ved fastlandet, sammentrengt, hode ved hode, som ved et trylleslag. Der bygger de enkle reder, det er små groper eller små steinbesatte fordypninger. Inni dem legger de eggene sine og ruger ut sine små. Etter at ungene er blitt "ungdommer" og har lært seg å svømme, vandrer de i skarer tilbake til havet og forsvinner, - ingen vet hvor, resten av året.

Disse eksempler kunne blitt utvidet med utallige andre lignende eksempler. Alltid viser det seg at når vandrerne dukker opp, spiller også et annet element inn. De enkelte dyr slår seg sammen til større og mindre grupper. Fugler, fisker, insekter: alle svermer de og stryker av gårde i store, fast sammenfiltrede skarer mot sitt mål.

Det finnes mange forklaringer på disse dyrenes "adferdsmønstre". Hver av disse teoriene inneholder en del av sannheten, men ingen rettferdiggjør dette fenomenet i sin storhet og velde. Sikkert spiller både sult, forplantningsdrift og dødslengsel en rolle. Men hvorfor kommer det til slike sammenstimlinger? Hva er det som skjer med det enkelte dyr som søker denne mangfoldighet av arts- og stammefrender og

bare sammen med dem trekker, reiser, drar ut på bryllupsreiser. Hvorfor samler tusener av pingviner, titusener av seler, millioner av sild, ål og sardiner seg plutselig sammen? Noen reiser sammen, andre slår seg ned i store mengder på bestemte plasser.

Kunne vi anende begripe hva som går for seg i disse dyresinn? Man kan sikkert gi skylden til en drusefunksjon og annet som plutselig vekker vandrestinkt. Men drusene endrer sine funksjoner og instinkt våkner opp fordi noe høyere, sterkere gjennomtrenger og forvandler hele dyrevesenet.

Hva skjer med en fuglegruppe som på høsten så å si griper vandrestaven for å dra til syden? En plutselig uro kommer over dem, de samler seg og reisen begynner. Trekkfugler som er satt i bur, opplever i den tiden da deres frie artsfrender begynner å vandre, den samme uroen. Lucanus (Zugvögel und Vogelzug, Berlin 1929) forteller om dette: „Rastløst flagrer de fangne fuglene omkring i buret og slår seg derved ofte slik at fjærdrakten blir ødelagt til det ugjenkjennelige.... Dette beviser unektelig at det ikke er ytre grunner til at trekkfugler blir drevet ut på vandring, men at de følger en overveldende drift som behersker dem fullstendig, og som ingen kan undertrykke eller dempe. Trekkfuglene trekker fordi de må trekke!”

Men hvorfor må fuglene trekke? Fordi alle dyr, på samme måten som menneskene, blir drevet av bestemte livsrytmer. Det er ikke det minste berettiget å sammenligne dette med menneskets forsker- eller reisetrang. Denne fatale feiltagelse har stadig på nytt hindret en sann innsikt. Dyrene vandrer og trekker på

lignende vis som menneskene veksler mellom søvn og våken tilstand.

Fuglene, som forbereder seg til å trekke sydover, opplever en bevissthetsendring, som de må gi etter for. Det er en aftenstemning, en innsovningssopplevelse, som kommer over dem. De begynner å drømme om Syden, og hver art har sin egen "fellesdrøm", de slutter seg sammen i sine drømmeopplevelser lik søvngjengere og drar til sitt "drømmeland". Hos dem alle inntreer det en adferdsendring. Den samme Lucanus kan fortelle: *"På de Kuriske Nehrung (et landområde i Baltikum) har jeg ofte kunnet betrakte hvordan vandrefalk og spurvehauk har oppholdt seg i umiddelbar nærhet til trost, stær, finker eller andre småfugler uten at de viste noen tegn på rovløst. Og alle disse småfuglene som vanligvis skyr den ellers så fryktede røver, bare fortsetter sin luftreise, ubekymret, uten engang å endre sin flygeretning."* Det kan bare forklares ved at de alle sammen, røver som offer, er blitt drømmere. En lett søvn er kommet over dem, og de våkner opp av denne søvnen først under oppholdet i de sydlige egne, når den første morgengry av deres tilbakereise bryter fram i dem. Da begynner de å lengte tilbake til sin hjemstavn, som på en måte er dagen og dagens gjerninger. Når de er hjemme igjen, våkner de opp og da kommer redebygging-

en, rugingen og omsorgen for avkommet fram. Etter at arbeidet er fullført, begynner kveldens oppbrudd og drømmen om Syden kommer over dem pånytt.

Her avslører det seg som ligger til grunn for dyrenes vandring. Slik som vi mennesker er våkne og sover i den daglige jordomdreiningens rytmen, slik trekker dyrene på lignende måte igjennom den årlige rytmen. Ikke jorden, men samspillet mellom jord, sol og måne rytmiserer dyrenes søvn og våkenliv. Det å vandre og å trekke er innsovnings- og oppvåkningsopplevelsen til de ulike dyrearters gruppesjeler. Denne veldige hendelse kan ikke forklares alene ved instinkt, drift og dyrenes adferd. En mektig sjelepust drar gjennom dyrenes enkelte arter. De hever seg ut av sitt dagsverk i utåndingen og inn i et drømmeland og blir ledet ved innåndingen tilbake til hverdagen.

Først ved et blick på hele denne jordens gjennomstrømmende åndedrag, kan vi forstå selens liv. Denne store, underlige, myteomspundne dyregruppen, som også er underlagt denne rytmen, skal vi nå betrakte på en særlig måte.

(Fortsettes neste nr.)

Til lags åt alla kan ingen gjera

Til lags åt alla kan ingen gjera
 Det er no gamalt og vil so vera
 Eg tykkjer stødt, at det høver best
 Å hjelpa den som trenger det mest.

Og kor du bryggjar og kor du bakar
 D`er alltid ein som det ikkje smakar
 Og når den eine då gjere rop,
 so ropar sidan den heile hop.

D`er mange nog som vil domar vera
 og læ åt alt som dei andre gjera
 Og lyte finna dei rundt i kring
 og sjølve gjera dei ingenting.

Ivar Aasen

(Eit sukk frå ein husmor, på ein dårleg dag?)

En av grunnpælene i landsbylivet er forståelsen av mennesket som et vesen som er på vei; som strever ved sine ufullkommenheter, sine savn og manglende forståelse av livets gåter. Derfor vil vi allerede i begynnelsen av tidsskriftet innføre en fast spalte som vi vil kalle "skoleringsveien." Her vil vi forsøke å gi inspirasjon, gode råd og kanskje til og med veiledning til å finne retning i dette vanskelige feltet, som kanskje spesielt er utfordrende i et moderne levetellesskap av "frie individer" som Camphill-landsbyene vil være. Her kommer første bidrag til dette, fra Eva Steinmetz-Urieli som er en erfaren husmor i en landsby i Nord Irland. Dette vil være en føljetong over syv ganger. De som har forslag til innhold i denne spalten: vær ikke sky for å komme med forslag til oss i redaksjonen. Red.

Skolering av livet i et fellesskap

Av Eva Steinmetz-Urieli

Introduksjon:

Hvert år står vi på nytt foran denne kjempeoppgaven som det er å danne et godt husfellesskap. Et fellesskap som skal være åpent og omsorgsfullt overfor de forskjelligste mennesker, og de nyankomne unge som er fullstendig ferske overfor livet i fellesskap med andre og overfor våre fellesskapsideal. De kommer fra helt forskjellige og for oss fremmede kulturer og sosiale samfunnsstilt. Et spekter av forskjellige aldersgrupper. Hver enkelt bringer sine egne muligheter og vanskeligheter med seg inn i våre husfellesskap. Først og fremst er vi alle personligheter, dvs. vi er stolte over å være annerledes, og ofte barrikerdert

bak murer av forsvar og selvforsvar. Vi har alle opplevelsen av isolasjon, ensomhet og vi har alle behov for å bli forstått, akseptert og helbredet.

Markus Osterrieders bok; "The War of All Against All and the Birth of a New Brotherliness" handler om livets fragmentering ved slutten på det 20. århundrede. Det er en tendens til at nasjoner deler seg i stadig mindre områder. Hver gruppe insisterer på å beholde sin egen kulturelle arv og noen er rede til å kjempe for sin uavhengighet. Noen ganger er skremmende blodhevn resultatet, slik det var i det tidligere Jugoslavia og senere i Kosovo. Nærmere våre egne forhold ser vi Skottland, Wales, og Nord Irland i forskjellige stadier av kamp for uavhengighet og selvstyre. I de siste årene kommer folk til oss fra krigsherjede land som, Nord Irland, Israel, Kroatia, Sør Afrika osv., der en "alles krig mot alle" er en dagligdags opplevelse. Disse menneskene er del av våre husfellesskap. I Nord Irland, der jeg bor, har mange mennesker med omsorgsbehov opplevd voldelige demonstrasjoner, brennende biler, politietterforskning, og bombebeleggelser, før de fant sin vei til vårt fellesskap.

Også familieenheten er blitt fragmentert, fra storfamilien, slik den ennå var vanlig i det forrige århundre, - til kjernefamilien, og i det siste årene "alene foreldre familien". Mange av de unge medarbeiderne og de omsorgstrengende menneskene som kommer til oss har opplevd familiebrudd. "Lykkelige familier" er ofte latterliggjort som noe gammelmodig. I jaget etter bekræftelse på ens personlighet, har en gjerne kjempet med sine foreldre og ofte skapt et vanskelig forhold til dem. Og ikke å forglemme emosjonell, fysisk og seksuell misbruk som barn kan ha opplevd innen sin familie eller i sin nærmeste omgivelse. Steiner sa, som også Markus Osterrieder siterer;..." et enkelt menneske kan bli delt opp i en "venstreside person" og en "høyreside person" og kan havne i en kamp med seg selv, der "høyresidepersonen" kommer i konflikt med "venstresidepersonen"."

Vi er alle kjent med at menneskeheten i dag er nær ved terskelen til den åndelige verden, og vi vet dette, ikke bare fra R. Steiners foredrag, men også fra egne opplevelser og erfaringer.

Noen av oss blir benådet med åndelige opplevelser, som beriker oss og gir oss krefter. Mange av oss opplever sammenbrudd og misstilpassethet. Vi møter avgrunnen ved terskelen i oss selv. Opplevelsen av å miste kontrollen skaper angst, redsel og panikk.

Dagens unge mennesker vil sikkert ha opplevd disse fenomener enten i seg selv eller gjennom venner og familie. Det er også vanlig å flykte fra disse opplevelser gjennom narkotiske stoffer eller alkohol. Våre omsorgstrengende venner er heller ikke forskånet fra disse ting og noen vil av den grunn lide av mentale sykdommer. Dette uttrykker seg i det vi kaller en "utfordrende atferd", som må bli båret og "medlidet" av oss andre.

Ut fra denne bakgrunnen kommer nye folk til våre fellesskap. Vi forsøker så godt vi kan å forme og å belive husfellesskapet. Vi ønsker at dette ikke bare skal bli en gledesfull og rik opplevelse for alle, men også en helbredende prosess. Medlemmene av fellesskapet skulle få muligheten til å oppleve et brorskap, som vil kunne stå som en motkraft til splittelses og isolasjonskreftene.

Jeg står overfor oppgaven å lede et slikt husfellesskap på en slik måte at sant brorskap kan vise seg. Jeg er selv et menneske av vår tid, i møte med den samme splittethet og isolasjon som alle andre. Hvordan kan jeg oppnå en slik uselviskhet som gjør en slik betingelsessløs kjærlighet mulig? For bare en slik kjærlighet kan helbrede.

I fjor tok husmorgruppen i mitt fellesskap opp studiet av "de syv betingelser for esoterisk skolering" fra "Hvordan når man til erkjennelse av de høyere verdener?" av Rudolf Steiner. Vi hadde en rekke kurs omkring dette temaet. Forberedelsesgruppen for "homemaker kollegiet" i Irland studerte og arbeidet også med dette tema. Dette inspirerte meg til å ta opp "de syv betingelser" som en del av mitt eget indre arbeid. "De syv livsprosessene" er blitt knyttet opp til "de syv betingelsene" av Paula Lindenberg. Jeg har forsøkt å ta med denne vinklingen, selv om det bare var mulig å gjøre dette i form av små fragmenter. Under overskriften av hver betingelse har jeg forsøkt å gjengi Rudolf Steiners detaljerte beskrivelse i kortform.

Første betingelse.

Ta vare på din mentale og fysiske sunnhet. Noen ganger står plikten over sunnhet. Unngå all form for avhengighet, om det så er askesen. Å streve etter mental sunnhet og sunn dømmekraft er det viktigste.

Det er interessant, at det ved begynnelsen av skoleringsveien, som har øvelse i uselviskhet som sitt sentrale tema, står en betingelse som sier at vi først og fremst må begynne med å passe på oss selv.

Vi har en absolutt plikt til å ta vare på oss selv.

Det er spesielt vanskelig for en husmor som føler seg ansvarlig, ja, til og med uunnværlig.

Husets lemmer ønsker at hun skal være tilgjengelig for dem til alle tider. Når alle er forkjølet, er hun fremdeles oppe for å se etter alle sammen. Andre ser etter henne for veiledning, for å gjenfinne sikkerhet, får å få varme og innsikt.

Denne betingelse gjør det viktig at en gir seg tid til rekreative sysler som gir glede og sunnhet, som eks. å lese, kunstneriske aktiviteter, opprettholdelse av vennskap, fritid, tid ute, og personlige terapier.

Når livet blir for hektisk og stresset har vi tendensen til å begrave oss i arbeidet vårt, i et forsøk på å dekke alle behov i fellesskapet. Omsorg for og av hverandre svinner lett inn til et minimum. Et sunt sosialt liv fordrer at vi tar vare på hverandre. Ved å ha omsorg for hverandre blir det å gi, og det å motta, ett og det samme.

Noen ganger er det intet valg. Oppgaven jeg har påtatt meg krever av meg at jeg er tilstede, selv om jeg ikke er i balanse, til og med når det kanskje vil gjøre meg syk. Da må husfellesskapet omkring meg akseptere at jeg lider av en ubalanse i min konstitusjon og at de må innrette seg etter det. Dersom dette er snakket åpent om, blir ofte ens ydmykhet akseptert, og heller belønnet med støtte enn med kritikk.

Det er selvfølgelig ingen tvil om at vi er mer effektive, rasjonelle, bedre terapeuter, og hyggeligere å leve med når vi er sunne og friske, i tillegg til at vår dømmekraft, helt sikkert er mer objektiv og sannferdig. Men uansett har sykdom, ja, til og med sammenbrudd, så smertefull den enn kan være, en funksjon i våre liv. De er som vegvisere som sier "endre ditt sinn" eller "vend deg om til det essensielle i livet". I slike tider blir vi minnet om at "de indre bestrebelsler" er av sentral betydning for våre liv. Det er ofte under slike forhold at vi har de viktigste samtalene i våre liv, vi leser innholdsrike bøker, vi kan forandre retning, og modnes som mennesker.

Denne betingelse kan knyttes opp til åndedrettets livsprosess. Hvis vi føler oss uvel, blir vårt åndedrett unormal, f.eks. for raskt, for kortpustet, for uregelmessig. Åndedrettet har å gjøre med rytme. Den daglige, ukentlige og årlige rytme bærer oss og opprettholder vår helse. Både vårt indre og vårt ytre liv må få plass i vår timeplan. Intensitet og hvile, det å gi ut og det å motta, må holde hverandre i balanse. Da kan vi holde oss sunne og friske.

(Fortsettes neste nr.)

Første barn på Solborg på mange, mange år!

Den 20. mars fikk Steffi Wilmes og Moritz Hagedorn sitt første barn. Datteren Linnea kom til verden og veide 4.5 kilo. Dette var en stor opplevelse for landsbyen, vi har ikke hatt et nyfødt barn her på lenge. Både Steffi og Moritz kom hit som unge medarbeidere fra Tyskland flere år siden, og har hatt ansvaret for et stort familiehuis i nesten to år. Nu er de ikke bare husforeldre, men barneforeldre også! De vil gjerne takke hele landsbyen for den støtten de har fått gjennom svangerskapet og fødselen. *Jan Bang*

I takknemlighet til Aud Bergljot Amundsen

17/04/27 – 06/10/03

Bergljot og Johannes.

Et av de store spørsmål i det sosiale liv dreier seg om forholdet mellom individ og samfunn. Hvordan finner man sitt eget ståsted, sin integritet og hvordan kan man forbinde seg med andre mennesker? Hvordan gi og motta i samarbeid og samliv uten å miste seg selv og sin egenart? Det er kjernes spørsmål i tiden og en vedvarende bestrebelse i landsbylivet.

For meg sto Bergljot frem som en av de store læremestere. Hennes personlighet og liv viser oss en kunstner med det sosiale liv som virkefelt.

For dem som ikke kjente henne så godt kunne hun virke stille og tilbaketrukket men en skarpere iakt-tager enn hun skulle man lete lenge etter! Bergljot hadde sine egne meninger, og hun var ikke nådig i sin dom. Mange fikk sitt pass påskrevet når en gruppe landsbyboere betraktet livet over en kaffekopp. Jeg for eksempel som ung husmor (20 år yngre enn

Bergljot) hadde nok mye å lære både som husmor og barneoppdrager. Dommen kunne være knusende. Den var nok ikke ment for mine ører men samtalen var til tider temmelig høylytte. Lærte jeg av det? Spurte jeg henne til råds? – ikke da – men med tiden lærte jeg kanskje mer. Hvordan kunne jeg ta Bergljot inn i mitt liv? Hvordan kunne vi komme nærmere hverandre? Bergljot viste oss DRAMA! Hun var virkelig dramatiker. Hun elsket drama i hverdagen. Hun kunne mane frem de verste ulykker ut av en liten bagatell. Hvilke historier! – gjerne med dramatiske gester og mimespill. Eller hun elsket å le. Hun lo slik at hele familien kunne få latterkrampe selv om det ikke var noe annet å le av enn nettopp hennes latter. Hvilken gave i en slitsom hverdag.

En annen egenskap var evnen til å flirte. Ganske åpenlyst og med humor og spøk dannet hun stadig nye forbindelser med en evig strøm av unge kjekke mannlige medarbeidere. Det var ikke lett for Johannes. Han ble sjalu, men Bergljot frydet seg. Likevel var det helt klart – Johannes var mannen i hennes liv. Disse to fant en helt moderne løsning på sitt samliv. En kortere periode forsøkte de å bo sammen på Bestemors Hus, men begge var lettet og vel fornøyde med å velge å bo hver for seg som "særbo" i hvert sitt hus.

I over 25 år sto Bergljot sterkt i arbeidslivet, med virkefelt hovedsakelig fordelt på dukkeverksted og husarbeid. Pålitelig, dyktig og utholdende, så å si aldri syk, i allefall ikke sengeliggende. Med samme kraft fulgte Bergljot og Johannes opp i alle samfunns dan-nende aktiviteter i det sosiale og kulturelle liv. Likevel hadde de særlig i de senere år tid til å hygge seg sammen, drikke kaffe, høre på musikk og synge. Men de kunne også krangle og kjeffe på hverandre – men alltid endte dagen med Johannes' gjentatte: "Natta Bergljot – Natta!"

Så fritt så tillitsfullt! Bergljot var seg selv fullt ut på godt og ondt – og Johannes elsket henne. Bergljot

hadde også store utfordringer å kjempe med. Hun slet med en sterk angst og ble "fanget" i rutinehandlinger som hun trengte hjelp til å fri seg fra. Bare på sine eldre dager var hun villig til å arbeide litt mindre, og på søndags kulturkvelder gikk Bergljot og Johannes stille ut kl. 21 30 om det var slutt eller ikke. Nok er nok!

Jeg har kjent Bergljot i 30 år og vi har bodd sammen i forskjellige familiehus. Da jeg ble tilknyttet Ita Wegmann Hus fikk jeg oppleve avrundingen av hennes storslagne liv. Da hadde hun klart å overlate alle praktiske, huslige gjøremål til andre. Nervøse trekkninger og bevegelser som hadde preget henne i alle år forsvant gradvis. Hun møtte alle som kom til huset med sitt vidunderlige himmelblåe blikk og vakre smil.

Mot slutten av sitt liv var Bergljot meget syk. Likevel kunne hun med glimt i øyet si: "Jeg er i den syvende himmel" og blunke kokett, "skulle ikke tro at jeg er 75 år. Jeg holder meg godt!" Ja, ikke et grått hår hadde hun, og det lekne beholdt hun livet ut. Angsten for døden klarte hun også gradvis å overvinne. De siste døgnene var hun helt rolig og døde fredfylt med Regula ved sin side.

Sjelden har jeg opplevet et menneske som kunne takke slik som Bergljot. Mange ganger daglig sa hun: "Tusen takk" og mente det virkelig.

En ung medarbeider holdt kontakten med henne etter han reiste fra landsbyen. Det siste året var hilser og besøk av ham fylt av en dyp, gjensidig menneskelig forbundethet.

For meg er Bergljot et forbilde på hvordan livet kan leves i full integritet, helt individuelt og samtidig forbinde seg med andre mennesker som søker etter nye samfunnsformer.

Tusen takk Bergljot!

*Kirsti Hills – Johnes,
Vidaråsen Landsby*

„Imre“ Heinrich Hedrich

6.10.1933 – 24.1.2004

Imre nådde sitt store mål: å feire sin 70-årsdag, til tross for sin tunge sykdom. Det å bli 70 år er å fullføre sin skjebnesvei – et menneskeliv.

Imre ble født i Ungarn i 1933. Det var en tid hvor mørke krefter dukket opp i Europa, men hvor også lyset ble sterkere og hvor mennesket kunne begynne å oppleve dette lys.

Vi vet ikke mye om Imres barndom, men den var hard og preget av fattigdom, og Imre som var litt annerledes, ble mobbet. Moren var en liten og sart, men samtidig sterk og temperamentsfull kvinne. I 1956 under den ungarske revolusjon flyktet familien. De havnet etter hvert i en flyktningleir hvor de fikk tilbudet enten å dra til Australia eller til Norge. Det ble Norge. Men forholdene under flukten var dramatiske og harde. Imre fikk forfrysninger på ben og føtter, og også sjelen hans ble såret. Han var 23 år da han kom til Norge, og han fikk sitt nye hjem på Tjøme ved Tønsberg. Der jobbet han sammen med stefaren i stenbruddet. Arbeidet var et slit, og Imres sterke hjerte og hans store krefter ble mye misbrukt. Han arbeidet altfor hardt og fikk også her forfrysninger i bena.

Dette førte senere til at han måtte amputere først det ene og så det andre benet. Han gjennomgikk også en stor mageoperasjon i disse årene. Imres ungarske temperament, hans utbrudd av fortvilelse og vrede, gjorde det ikke lett verken for ham selv eller omgivelsene.

Moren ville ha Imre hos seg, men stefaren fant frem til Vidaråsen, som ble Imres nye hjem i 1972. Stedet var da enda i pionerfasen, og det var mye å ta fatt på for en sterk og flink kar som Imre. Han ordnet opp og ryddet rundt huset der han bodde, han arbeidet i kurvverkstedet og lærte sitt håndverk fort; han ble den som ga kurvene den siste finpuss. Imre arbeidet også på snekkerverkstedet og på metallverkstedet, og de siste årene var han butikkmann i landsbyen.

Imres store hender var følsomme og flinke. Han var praktisk og hadde sans for form og nøyaktighet. Det han gjorde, det ble bra. Da han ikke kunne sykle mer (han klarte det enda med et ben), reparerte han sykler nøye og oppmerksomt. Imre likte å slå av en prat, han hadde et hjerte for barn og et varmt smil for alle han møtte. Han hadde mye av den varmen som er så typisk for mennesker fra øst, og den ungarske aksenten mistet han aldri helt.

På sykehuset ble det alltid "stor stas" når han kom, han var populær hos personalet og pasientene.

Men livet var ikke alltid lett, tiden hadde satt sine spor. Imre hadde problemer med magen, og det var ofte tungt å leve med 2 proteser, som aldri helt passet... han kunne bli veldig fortvilet og sint.

Det var en stor lettelse da Imre flyttet til Ita Wegman hus for noen år siden. Der var det mye plass til å bevege seg på både med og uten rullestol, der hadde han gullfiskene sine og der var Lasse, en god gammel venn, og Imre fikk hjelpe Lasse. Det var også kort vei til butikken der han hadde sin siste arbeidsplass.

Det var imponerende å se Imre gå med 2 proteser. Han fortalte engang hvordan det var da han måtte amputere det andre benet og etter hvert skulle lære å gå med 2 proteser: "Ja, det var ikke vanskelig. Jeg hadde et mål, dit ville jeg – og da bare gikk jeg," og personalet på sykehuset var forbauset.

Senere fikk Imre en liten bil, hans "Graf Carello", og kunne bevege seg litt lettere, - ja, han kom seg til og med til Andebu på 17.Mai!

Å feire 70-årsdagen var som sagt et mål for Imre. I juni 2002 ble han meget syk, og vi trodde ikke at han skulle leve lenge. Men han ville jo bli 70! Og det klarte han, med smerter og sterke medisiner – og med mye humor og glede. Han var oppe, passet på fiskene, tok seg en røyk, en prat og puslet rundt.

På 70-årsdagen spiste han ute (for siste gang), og han satt strålende i stuen på Ita Wegman hus sammen med alle sine venner. Han gledet seg og nøt det. Dette var en stor dag, - Imres dag.

Livet var ordnet og planlagt til det siste. Etter hvert ble han dårligere, men han var oppe og bare de siste dagene ble han liggende i sengen. Imre sovnet stille inn en torsdagskveld.

Da jeg satt hos ham natten etter at han døde, han var på rommet sitt enda med sine ting rundt seg, puslespill på vegg (seilbåter for det meste), et lys, en blomst... og han var enda nær, vakker og stor, kom ordene fra Julaftenspill til meg:

Skipet er bygget
Årene hugget
Seilene satt

Takk, Imre, og farvel.

Simone Wantz

En mann med mange liv

Det er død en mann som har levd mange liv. Ivan Jacobsen, født i USA i 1918, død på Vidaråsen landsby natt til lørdag 31 januar.

OG SÅ TIL DE MANGE LIV:

Oppvekst på landsbygda vest i USA. Yndlingsbeskjeftigelse: Sammen med indianervenner temme ville hester.

Vellykket student noen år, med jobbing på si. Vasket for velstående studenter. Ville møte slekt i Nordfjordeid. Mønstrer på en båt og arbeidet seg over. Det ble krig. USA var ikke med ennå, men Ivan engasjerte seg. Han ble arrestert, isolert på Møllergaten 19, sendt til Tyskland, deretter til USA utvekslet med tyske fanger derfra.

I USA ble han av norske myndigheter sendt landet rundt med foredrag om tysk framferd i Norge, og om norsk motstand. En av tilhørerne, Phyllis, ble hans kone gjennom 62 år. Etter hvert fikk han en rekke oppdrag for norsk utenrikstjeneste, først i USA under krigen, og senere i Norge. Ett av oppdragene var hjelp til Trygve Lie da denne skrev sine memoarer. Han var også med på ferd og film om seilskuten Windjammer – god norgespropaganda. Han fikk mye heder og god økonomi.

Men så, i 1959, ville han ikke mer av dette. Nå ville han bli snekker. Møbelsnekker. Han gikk læretiden ut. De så rart på ham i heisen i UD engang han skulle opp og snekre på loftet deres.

Men han ble ikke helt vanlig snekker. Den sterke konen hans, Phyllis, fristet ham over i enda et liv:

Sammen med Margit Engel og noen andre ildsjeler stiftet de Vidaråsen landsby. Det er et sted hvor vanlige mennesker lever i fellesskap med folk som på en eller annen måte er ekstraordinære. To flotte barn, Karen og Nils var med på det hele. Senere fortsatte Ivan og Phyllis på nye steder. Spredt over landet ligger landsbyer som Ivan helt bokstavelig talt har bidradd til å snekre sammen. Å se Ivan i verksteder eller på byggeplasser med ungdom av alle slag rundt seg var et stort syn. En dyktig fagmann, en lærer i snekkeri og medmenneskelighet.

Så ble de litt gamle, Phyllis og Ivan. Modne for pleie. Da dro de til Polen og hjalp i flere år til med å lage landsby der.

Vi er mange som takker Ivan og tenker på hans nærmeste.

Nils Christie.

Ivan Abner Jacobsen

12.10.1918 - 30.01.2004

Det var i begynnelsen av 1980-årene. Ivan og jeg hadde evangeliebetraktninger med ungdommene på Solborg, og det var vanskelig å få i gang en god samtale. Vi grublet over hva vi kunne gjøre. Så kom idéen at timen skulle hete "Om Livet". Jeg spurte Ivan om han kunne fortelle en avgjørende opplevelse fra sitt eget liv. Timen kom, Ivan fortalte. Kun noen setninger om ytre begivenheter fortalte han, før han begynte å skildre de indre opplevelsene de forårsaket.

Ivan fortalte hvordan han i advent 1940 hadde fått lov som amerikaner (han var i Norge på besøk hos slektninger da krigen brøt ut), å reise til Sverige. Han hadde reist over til Sverige før. På en av disse turene hadde han med kronprinsesse Märthas klær og personlige effekter. Denne gang hadde han fått jobb som legasjonssekretær i den amerikanske ambassaden i Moskva og skulle reise over Sverige. Med sitt omgjengelige vesen – han hadde spilt trekkbasun i et jazzband – kjente han mange. Kvelden før han skulle reise, kom tre av hans kamerater med en bunke dokumenter og ba ham ta dem til Sverige. Ivan reiste med dokumentene og kom til Magnor grensestasjon hvor Gestapo ventet og brakte han til Møllergaten 19.

Ivan fortalte ikke ungdommene om de månedene han satt i enecellen, ikke om hvordan han brakk armen med vilje for å komme på sykehuset, ikke om da han rømte derfra og ble fanget pånytt. Det han fortalte ungdommene, var om de indre erfaringene han hadde. Hvordan han brukte timer og uker på å gruble over hvorfor han var blitt tatt til fange: hvis han bare hadde tatt et tidligere tog, hvis han ikke hadde fortalt

noen hva han holdt på med, hvis han bare hadde . . . Da stoppet han opp, ungdommene ventet spent, og Ivan beskrev øyeblikket hvor det ble klart for ham at grublingen hans var til ingen nytte, de "fanget" ham bare i fortiden. Det som var skjedd var skjedd, det er det som ligger foran oss vi kan være med på å forme.

Neste time samtalte vi om engler. Hvorfor engler ble tatt opp husker jeg ikke i dag, men fordi Ivan hadde grepet fatt i et øyeblikk fra livet, var ungdommenes sjeler åpne, og åpen var også den indre siden av livet.

***

Hvilke frukter brakte denne erfaringen til Ivan? Vi følger han fra dette vendepunktet:

Mens krigen raste i Europa, satt Ivan fengslet i Norge. I juni 1941 ble Ivan, som amerikansk statsborger, utvekslet med en tysker som var blitt arrestert i USA. Den norske ambassaden i Washington spurte om han kunne holde foredrag om forholdene i Norge. Han reiste over hele USA, og i nesten to år holdt han over 500 foredrag. Og resultatet uteble ikke, for i Los Angeles kom Phyllis til foredraget, de hilste på hverandre, ble forlovet noen dager senere og giftet seg 3. januar 1943. Ivan ble redaktør for "News of Norway", Nils ble født i 1946 og Karen i 1948. I New York opplevde Ivan og Phyllis forberedelsen til og grunnleggelsen av FN på nært hold. Fra 1950 var familien i Norge. Ivan arbeidet for Utenriksdepartementet og ble Trygve Lies assistent da han gikk av som generalsekretær i FN og skulle skrive sine memoarer: "Med England i ildlinjen" og "Syv år for freden". Midt i den kalde krigen finleste Ivan alle Trygve Lies papirer, ordnet dem, valgte ut det som kunne brukes – tenk

for en oversikt over internasjonal politikk Ivan fikk!

33 år gammel har Ivan en opplevelse som sakte men sikkert kommer til å forandre hans liv. Ivan blir spurt om å være med å lage en film for SAS i forbindelse med den første ruteflygningen over Nordpolen. I Alaska får han influensa og blir meget dårlig. I forbindelse med et epileptisk anfall har han en nær-døden-oplevelse. Han opplever døden og skildrer videre: *"Mens jeg lå der, husker jeg at jeg stakk ut en hånd og kom bort i en stol og åpnet øynene og så - ikke på stolen som sådan, men så på treet og opplevde som et under hvordan treet var satt sammen. Jeg så det med helt nye øyne. Det var et underverk, og jeg husker det var så gripende at tårene begynte å renne ned over ansiktet mitt. Jeg tenkte at over alt er det slike undre, og vi ser dem ikke, vi går forbi dem. I det samme merket jeg at den dype trang jeg opplevde til å gå videre mot den andre siden slapp taket, og jeg merket at den kulden som hadde steget i meg like som stanset og begynte å trekke seg tilbake. Og jeg lå der og tenkte at det var meningen at jeg skulle ha dødd, men av en eller annen grunn er jeg blitt bevilget en ekstra tid, derfor må jeg betrakte denne ekstra tiden som en gave jeg har fått i tillegg . . ."* (Sitert fra Øistein Parmann: "Skjebnemøter" (Grøndahl Dreyer 1996, s. 68).

Hva brukte Ivan denne ekstra tiden til som ble gitt han som en gave? "Etter denne opplevelsen følte jeg at det livet jeg nå har fått tilbake ikke bare er mitt, det skal brukes for mine medmennesker". I 1950-årene

var han bl.a. redaktør av "Norwegian Pictorial Review", var med på toktet for å lage Christian Radich-filmen "Windjammer" (hvor han spilte en birolle) og var dirigent for Gjallarhorn, musikkorpset til Rudolf Steiner-skolen i Oslo. Rundt 1960, da Ivan var i begynnelsen av 40-årene, ville han ikke mer av det gamle livet. Han ville bli møbelsnekker. En usynlig bue ble spent fra nær-døden-opplevelsen, det vidunderlige synet av treet som brakte ham tilbake til livet, og hans ønske om å arbeide som snekker. Ivan hadde funnet et jordnært yrke. Tilbake til den jordnærhet han opplevde i barndomsårene vest i Amerika med ville hester og indianervenner.

Phyllis hadde vært interessert i antroposofi og Kristensamfunnet i en årrekke og var lærer på Hestafivel skole. Hun var også med i en gruppe som søkte etter alternativer for skolens eldre elever når de ble voksne. Phyllis dro fra den ene siden – Ivan opplevde de negative virkninger hans epilepsi medførte hos mennesker han kjente, og dette bidro til å bevege ham fra den andre siden. Dog satt det langt inne. Det var først ved et besøk i England, til Botton Village, den første Camphill landsby, hvor det gikk opp for ham at antroposofi i bunn og grunn er jordnær. Dette tente hans begeistring. Pinsen 1966 ble Vidaråsen grunnlagt av Phyllis og Ivan, Margit Engel og Trygve Thornæs.

***

I de 38 årene Ivan har levd i landsbyene, har mangt et ungt menneske, så vel som landbyboere, fått avgjørende hjelp av Ivan på sin vei videre i livet. Åpen var han for alle: udogmatisk, medmenneskelig og jordnær.

Den gang han satt i enecellen i Møllergaten 19, kjempet han seg frem til erkjennelsen av at friheten finnes i vårt indre. Kanskje denne innsikt ga han kraft til å hjelpe andre til å finne friheten i deres liv.

Ivan hadde muligheter til å gjøre alt, musiker hadde han vært, skrive kunne han, aktiv var han - nær verdensbegivenhetenes sentrum. Men hans engel ville mer. Han ble "velsignet" med en ubehagelig sykdom, han ble benådet med et møte med døden. Han ble fengslet og frigitt, måtte holde foredrag for tusener for å møte den ene. Phyllis viste ham at det finnes alternative veier. Ivan holdt henne jordnær med sitt ungdommelig humør gjennom 61 års ekteskap.

***

Ivan var med å grunnlegge Vidaråsen og bodde der i 7 år. Deretter var han villig til å hjelpe hvor det trengtes: med Stensveienprosjektet i Sandefjord, hvor landsbyboere som søkte et byliv, kunne bo mens de arbeidet i byen; på Hogganvik, hvor hans diplomatiske evner trengtes når noe nytt skulle rotfestes i det spesielle vestlandske miljøet; på Solborg og Alm hvor

flere initiativer har fått et hjem. Og med Solborg som base kunne Ivan og Phyllis være med på å utvikle en landsby i Polen i en alder da de fleste har lagt inn årene. Ivan og Phyllis flyttet til Vidaråsen og Ita Wegmans hus de tre siste månedene av Ivans liv. Det var hva Ivan trengte for å motta god pleie på sine siste dager på jorden. Og derved var ringen sluttet. Det var en gave for Vidaråsen at dette beskjedne, begavede, stillfarende, modige og gode mennesket valgte akkurat dette stedet for å dø.

I fjor sommer fortalte Ivan sin datter, Karen, at han ønsket at "Der er ingen ting i verden så stille som sne", skulle synges ved bisettelsen. Og han valgte seg sitt dødsøyeblikk med en kunstners teft. I det vinterlige, hvite, snøfylte landskapet på Vidaråsen var det som om trærne var kledd til fest da vi feiret Ivans bisettelse mandag 2. februar.

John Baum

Dykk, hjerte!

I kvelden senkes solens krans,
fosteret i skjødnet,
glemsel slår mot nattens bunn,
ordet sås i kjødet.

Om jordas hjerte ruller hav,
om pannen stråler tanker,
og under brystet spirer håp,
barnehjerter banker.

Fra lysets rike faller vi
til jorden for å leve.
Med døden viklet om vår fot
forsøker vi å sveve.

Og havet, døden, kjærligheten
alle ber deg dykke.
Kun den som synker ned i kne,
kan løfte livets smykke.

Jorderik er livets hjem
hvor dype lover gjødes
hvor gudehjerter gir seg hen
så nye soler fødes.

Dykk, hjerte, til din rot
for frelseren av graven
har smeltet bort alt isfrostland,
og gitt deg oppdriftsgaven.

Dykk, hjerte, til din rot.
La barnet i deg sanse.
Dykk, hjerte, til din rot.
Se din engel danse.

Knut Arild Melbøe

Praktikantforum er en fast spalte der de unge medarbeiderne (praktikantene) som kommer til Camphillstedene for å arbeide et år kan skrive og ytre seg. De har hvert år tre langhelger som vi kaller for "Introduksjonskurs". Der får de innføring i landsby-

ens liv, hjelp og støtte til hverdagens utfordringer, ideell bakgrunn, litt norsk friluftsliv og kulturliv og- ikke minst å møte hverandre. I år var det 45 unge mennesker som deltok på kurset. Her kommer en liten beretning fra det 2. kurset som var på Soleggen. Red.

Soleggen 26. – 29. februar

Hvis hele verden var besatt av mørke denne helgen, så var det i allefall et lite sted, Soleggen midt i Sør-Norge, som var fullt av latter.

Nesten 50 unge medarbeider fra camphillstedene i Norge kjempet mot trøtthet og panikk med det mest effektive middel de kunne finne: moro, mot og selvfølgelig en stor kjele med "trylledrikk" (varm saft).

Etter å ha fått en innledning av Bård Øvsthus, som vekket vår eventyrlyst, begynte vår kamp med skiene. Det ble en utfordring, både for begynnere og eksperter, fordi vi lærte nemlig ikke bare å gå på ski, men også å falle på ski.

Etter noen timer i kampen var alle glad for å kunne styrke seg med "trylledrikk" og matpakke. Den andre delen av dagen hadde mer å gjøre med psyksisk taktikk: Å holde tilbake sin egen panikk når man for eksempel blir begravet under snøen av noen venner eller av et snøskred.

Om kvelden fulgte neste utfordring (som ikke alle fikk helt til...;-). Vi vandret ensomme og alene ut i svarte natten. Etter en stund lyste et bål opp i mørket,

og vi samlet oss der og varmet oss sammen rundt bålet.

Lørdagen hadde noe spesielt i vente for oss. Mens alle som var skadet eller utslitt, koste seg i solasteika nede ved hytta, gikk resten av oss på en utrolig fin - og kjempeanstrengende - fjelltur (på ski!!!!!!). Til tross for at det som ble lovet oss som 'iceclimbing', utviklet seg til å bli litt snøklating, hadde vi en spennende tur med deilig vær, en spektakulær norsk fjellnaturesikt og en overraskende rask nedstigning (eller -falling).

Vår seiersfest ble uten villsvin, men med mer brød og lek. Holy Shit!!!!!!

Full av entusiasme og med et smil i ansiktet kom heltene tilbake til det daglige livet i landsbyene.

Tusen takk til Dag og Adrian som gjorde det mulig for oss å dra på fjellet.

Takk til alle som fikk ekstrajobb når vi dro på fjelltur.

And special thanks to our tour-guide Bård and his crew who holdt foredragene sine på norsk, deutsch and english.

Astrid Ehrlinger

”A Sense for Community”

Noen av oss fikk besøk av Michael and Jane Luxford for en stund tilbake. Vi fikk spørsmål om hvordan det sosiale miljøet så ut på Camphillstedene i Norge. Nå har de gitt ut en bok som er en sammenfatning av alle de svar som de fikk etter at de hadde besøkt mange av Camphillstedene rundt om i verden. Boka fikk tittelen ”Med sans for fellesskap” og er et forsøk på å beskrive hvordan fellesskapsbestrebelsene innenfor Camphill har utfoldet seg til idag. Hva har skjedd etter mer enn 60 år med landsbyer og andre impulser under navnet Camphill? Dette er en hyperaktuell bok for alle som er interessert i hvilken retning Camphill ”movement” skal utvikle seg i fremtiden. Særlig kan den gi noe til medarbeidere og andre interesserte som ikke deltar i så mange møter og aktiviteter, og som ikke vet så mye om hva som skjer ellers i ”Camphillverden”. Man kan få sjokk når man leser hvordan ting ser annerledes ut på de forskjellige stedene, til og med i vår egen nordiske region. Etter min mening gir boken et bilde av bevegelsen som vi har savnet siden ”Bortenfor anstalt og ensomhet” av Nils Christie kom ut. Nettopp fordi boka er forfattet av mennesker med mye erfaring fra arbeidet i Camphill-landsbyer, kan man stole på at skildringene kommer nær virkeligheten.

Det kunne egentlig være en ide å ha en retrett eller flere retretter med mennesker her i Norge som vil arbeide videre med det som man leser i boken. Jeg personlig tror at hvis vi skal fortsette som en kulturskapende fellesskapsimpuls, så må vi innrømme at ting må forandre seg radikalt, men dette bør skje med bevissthet om hvordan Camphill uttrykker seg i andre land og med hjelp av en ”historisk samvittighet”. Disse to hjelpemidler er virkelig tilstede i ”A Sense for Community”.

*Adrian Bowden
Solborg*

”Veien til en ny bevissthet”

skrevet av Jørgen Smit (antropos forlag 1982).

Ønsker du å vite om antroposofisk tenkning og har forsøkt å lese Rudolf Steiner uten å få tak i det han egentlig mener? Vel, det beste er å starte med forfattere som har lest hans verker og så finne sine egne og kanskje ”nye” måter å tolke antroposofien på. Jeg sniker meg fortsatt inn på Steiners verker gjennom andre forfattere som har klart å dra denne ”sofia” litt ned på jorden, så jeg med min enkle tankegang kan forstå hva det er snakk om her. Jeg vil komme med et tips til leserne: det finnes mange forfattere som jeg kunne anbefale, men den som for meg har vært enklest å forstå er Jørgen Smit. ”Veien til en ny bevissthet” er en spennende og lettfattelig innføring i

antroposofiens tankebaner, tankebaner som ikke fører i en retning, men som hele tiden utvider seg, griper fatt i stier som kommer inn fra høyre og venstre, stier som er anlagt av andre som befatter seg med ulike livsanskuelser, og de møtes en stund før de går ut på hver sine utstikkere igjen. Kanskje man kommer sammen igjen senere på veien eller kanskje ikke. En antroposof er under utvikling hele sitt liv (og etterpå), og så lenge man kan lese, lytte og se, så bør man aldri slutte å utvikle seg, finne nye spennende stier å gå inn på. Skal det være en levende filosofi, som Rudolf Steiner sa en gang, så burde man finne på et nytt ord for antroposofi hver dag, slik at det ikke stivner. Den som tar fatt på et studium av Steiners verker, må forberede seg på et møysommelig og tålmodig arbeid. ”Veien til en ny bevissthet” er et redskap til å gjøre denne veien litt mer tilgjengelig.”

Inger Lise Nicolaysen

”Syng og lek med tante Reidunn”,

bokanmeldelse av pedagog Susanne Juhl-Nielsen, DK. (fra Pimpegyten, Tidsskrift for barnehagepedagogikk.

Som hjelp til arbeidet i barnehagen har Reidunn Hedetoft gjort den store innsats, som det er å utgi sin sanglekeskatt. Det er sikkert kun en del av skatten, men 140 sanger er jo en stor del. ”Syng og lek med tante Reidunn” heter boken, og tittelen dekker virkelig innholdet. Det er ikke så mye tekst, det er sangene og versene det gjelder. De er satt overskuelig og lettleslig opp i den meget appetittlige boken. Formatet er A4, og med en vakker forside virker den virkelig innbydende. Jeg begynte straks å bla i den, og dette førte til at tiden gikk, for jeg måtte bare lese neste sang også og så den neste og så den neste. Så meldte lysten seg igjen til å ha sangleker med barn. Reidunn angir ikke mange bevegelser, det overlater hun til leseren selv å finne på. Det er kun en ide til spesielle leker. Noen av dem kan man danse 2 og 2, noen virker meget muntre, noen er fine, andre er gamle, og alle er de mettet med ord som det er bevegelse i.

Som noe nytt og meget inspirerende, finner jeg anvisningene til å bruke instrumenter i sangleken. Altså – jeg får virkelig lyst til å prøve!! Kan en sanglekbok kreve en bedre anbefaling....?

En stor takk til tante Reidunn, og til Reidunns datter, Eva Kristin, som har designet boken.

**Reidun Hedetoft
var med på å grunnlegge Hogganvik Landsby.
Red.**

Vallersund Gård søker en gårdbruker

Vallersund Gård søker en gårdbruker, evt. med familie, som vil være ansvarlig, alene eller sammen med andre, for vår biodynamiske gård i vår Camphill-landsby. Det er Steiner-skole og barnehage i nærheten. Vallersund Gård har 165 mål dyrket mark og 490 mål utmark. Her er 9 melkekuer (STN) pluss ungdyr, en liten saueflokk (utgangersau), en hest, et esel, griser, høns, ender, kaniner og påfugl. Det er lagt opp til grønnsaksdyrking til eget bruk som blir tatt hånd om av stedets gartner.

I landsbyen bor det også både psykisk utviklingshemmede, narkomane og andre som trenger hel-døgns omsorg. Det er et integrert bo- og arbeidsmiljø, der arbeidsliv, kulturliv og sosialt liv preges av samarbeid mellom mange mennesker. Landsbyen består av, foruten gårdsbygningene, 7 familiehus, bakeri, veveri, butikk, forsamlingshus, og kapell. Deler av landsbyen er et verneverdig handelssted med historisk sus. I dag lever det mellom 30 og 40 mennesker

på stedet, 11 hjelpetrengende, 12-14 medarbeidere og mange barn. Det bor også mennesker i miljøet som ikke arbeider i omsorgen, men som fritt tar del i det sosiale og kulturelle livet. Medarbeiderne har fellesøkonomi. Gården er en viktig arbeidsplass for flere. Gartneriet kan i sommersesongen ledes av flere medarbeidere. Ved behov er landsbyen vant til å trå til med dugnadsinnsats. Gården står i samarbeid med andre biodynamiske gårder.

Vallersund Gård ligger helt ute ved kysten av Sør-Trøndelag i et ekstremt kystklima. Det er mye som skal gjøres for å få jorda skikkelig i hevd: kompostering, preparatsprøyting osv.

I landsbyen og i gårdens nærhet er det et miljø som har stor interesse for og kunnskap om biodynamisk og økologisk forskningsarbeide, noe som vi gjerne vil føre videre. Den gårdbrukeren som vi søker, skal kunne være med på å utvikle gården som en del av det eksisterende fellesskap.

Henvendelse: Vallersund Gård
7167 - VALLERSUND
Tlf. 72527740 faks: 72527895
e-post: vallersund-gaard@camphill.no

Vallersund Gård søker en snekker, tømrer eller en vedlikeholdsmann.

På Vallersund Gård er i tillegg til at det er en Camphill-landsby, et fredet handelssted vest kysten av sør-trøndelag. Her er det mye å holde vedlike og nå arbeider vi på å ferdigstille et gammelt stabbur som skal bli et kontorbygg og derfor må mye av det nødvendige vedlikeholdsarbeide på Vallersund Gård vente. Vi har nemlig ikke flere mennesker som kan

arbeide med vedlikehold enn Petter og han arbeider nå på kontorbygget sammen med Marius. De som kjenner til en arbeidsledig snekker, tømrer eller vedlikeholdsmann, kan henvende seg til Dag Balavoine, Vallersund Gård. 7167 – Vallersund.

Tlf. 99608810

Er Cultura Bank et alternativ for deg?

Med konto i Cultura Bank vet du at pengene dine lånes ut til gode prosjekter som tar hensyn til mennesker, natur og miljø.

Vi kan tilby brukskonto m/kort og forskjellige typer sparekonti.

Du kan bli medeier i Cultura Bank ved å investere i bankens grunnfondsbevis.

Eller kanskje du trenger finansiering av et prosjekt innenfor Culturas virksomhetsområde?

CULTURA BANK

Et etisk alternativ

Vil du vite mer? Ring 22 99 51 99 eller se www.cultura.no

Mai

Fredag 7. – Søndag 9.
Representantskaps Møte –
Vidaråsen

Søndag 9. – Fredag 14.
Seminar for

Helsepedagogisk og Sosialterapi siste blokk uke i
Bergen

Søndag 16.
Familiedag på Solborg.

Onsdag 19. – Søndag 23.
Nordisk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi
arrangerer de årlige maidagene i Järna. (Festival for
etterutdanning, sosial kontakt, kulturelle bidrag og
gjensidig informasjon).

Juni

Tirsdag 8. – lørdag 12.
Veverikurs for medarbeidere og
landsbyboere – Brobyggerskolen,
Solborg

August

Søndag 8. – lørdag 14.
Elementarvesener, våre usynlige hjel-
pere. Landsbyboer festival og seminar –
Jøssåsen

15. - 17.

Utvikling av landsbyseminaret, Brobyggerskolen.

Fredag 27.
Norsk Forbund, møte for alle foreldre og pårørende i
de forskjellige virksomheter – Bergen.

Lørdag 28.
Helgeseter feirer 50 år! – Helgeseter, Bergen.

September

Torsdag 23. – Søndag 26.
Møte om arbeidslivet i landsby-
ene – Tapola, Finland

Oktober

Mandag 4. – fredag 8.
Kokekurs for landsbyboere og
medarbeidere – Brobyggerskolen,
Solborg

Onsdag 13. – Søndag 17.
College Møte for
Landsbyforedrag – Hogganvik

November

Mandag 1. – fredag 5.
"Biografi Uke" for landsbyboere –
Brobyggerskolen, Solborg

Onsdag 10. – søndag 14.
"Hogganvik-stevne"

Torsdag 18. – søndag 21.

Introduksjons År. Møte 1 for unge medarbeidere –
Brobyggerskolen, Solborg

For oppdatering ta kontakt med:

Jan Bang, Solborg, 3520 Jevnaker.

Telefon hjemme: 32 13 30 51.

Telefon kontor: 32 13 34 56.

Mobiltelefon: 48 12 96 53.

Fax: 32 13 20 20.

Epost: landsbyliv@start.no

